

Prologus in librum. Cur deus homo

Anselmi Cantuariorum archipresby-
terii viri tū eloquentia: tum multarū reruz
peritia doctissimi: archana de euangeli-
ca preparatione contra grecos instituta
prefatio: in librum (Cur deus homo) fe-
licia augurio pietissime sacrata: inchoat.

n^o apta rōne z veritate naturā humanā
adh institutā eē: vt aliqui immortalitate
btā: totus hō. i. in corpe z in aīa fruere
ac necesse esse vt hoc fiat de homine pro-
pter qd factus est: sed non nisi p hōiem
deū atq; ex necessitate: et omnia que de
christo credimus fieri oportere. Hanc p
faciunculā cū capitulis totius opis: om-
nes qui librum hunc transcribere volunt:
ante eius principium vt presigant postu-
lo: quatenus in cuiuscunq; manus vene-
rit quasi in eius fronte aspiciat: siquid i
toto corpore sit quod non despiciat.

Explicit prologus.

Incipiunt capitula libri primi.

Questio de q̄ totū opus p̄det **Ca. I.**

Quomodo accipienda sint que dicē-
cenda sunt. **Capitulum. II.**

Obiectiones infidelium et responsio-
nes fidelium. **Capitulum. III.**

Quod hee responsiones vident infi-
delibus sine necessitate z quasi quedam
picture. **Capitulum. IIII.**

Quod redēptio hominis nō potuit
fieri p aliā q̄ p dei psonam. **Lapi. V.**

Qualiter reprehendant infideles qz
dicimus deū morte sua nos redemisse z
sic dilectionem suam erga nos ostendisse
se et p nobis expugnare dyabolum ve-
nisse. **Capitulum. VI.**

Quod nullā dyabolus habebat iusti-
ciam aduersus hōiem z quare videatur
habuisse et cur deus hominem hoc mō-
do liberaret. **Capitulum. VII.**

Quomodo licet humilia que dicim^o
de christo nō ptineant ad diuinitatez tñ
incōueniens videat infidelibus ea de il-
lo dici fm hominem et vnde illis videa-
tur idē hō nō sponte mortuus eē. **VIII.**

Quod spōte mortuus sit: et quod sit
factus obediens vsq; ad mortem: et pro-
pter qd et deus illū exaltauit: et nō veni-
voluntatem meam facere: z pprio filio
suo nō pepit deus, et nō sicut ego volo
sed sicut tu vis. **Capitulum. IX.**

Plus subditum qd

pppter quosdā qui añq; pfectum et exq̄-
litū esset primas ptes ei^o me nesciente si-
bi transcribebant festinātius quaz mihi
oportunū esset. Ac idō breuius q̄ vellē-
sum coactus vt potui psumare. Mā plu-
ra q̄ tacui inseruissem et addidissim si in
quiete z congruo spacio illud mihi ede-
re licuisset In magna em̄ cordis tribula-
tiōe quā vñ z cur passus sim nouit deus
Illud in anglia rogatus incepti et in cas-
puana puīcia peregrinatus p̄feci. Qd
fm materiam: d̄ qua editū est (cur deus
hō) nomināui z in duos libellos distri-
Quorū prior quidē infidelū xp̄ianā fi-
dem: qz putāt illā rōni repugnare respu-
entū cōtinet obiectiones: et fidelū respō-
siones: ac tandē remoto xp̄o quasi nun-
q̄ aliquid fuerit de illo probat rōnibus
necessarijs esse impossibile vlluz hōiem
saluari sine illo. In sc̄do aut̄ libro simili-
ter q̄si nihil sciat de xp̄o mōstrat: nō mi-

Itē de eisdē quomodo alter recte intelligi possit. Capitulum. X.

Quid sit peccare et pro peccato satisfacere. Capitulum. XI.

Utrum sola miscōia sine omni debiti solutiōe doceat deū pctā dimittē. XII.

Quod nihil minus sit tolerandū in rex ordine quā vt creatura creatori debitiū honorē auferat et nō soluat qđ auferit. Capitulum. XIII.

Uiusmodi honor dei sit pena peccatis. Capitulum. XIII.

Si deus vel ad modicū paciatur honorem suū violari. Capitulum. XV.

Racio qđ angeloz numerusq̄ ceciderunt restaurāus sit ab hoibus. XVI.

Qđ alij angeli p̄ illis nō possunt restitui. Capitulum. XVII.

Utrū plures futuri sint sancti hoies quā sint mali angeli. Capitulum. XVIII.

Quod homo non possit saluari sine peccati satisfactione. Capitulum. XIX.

Qđ scđm mensuraz pcti oporteat eē satisfactionem nec hanc homo p se facere possit. Capitulum. XX.

Quanti pōderis sit pctm̄. Ca. XXI.

Quam contumeliam homo fecit dō cum se permisit vinci a dyaholo p qua satisfacere non potest. Capitulum. XXII.

Qđ abstulit deo cū peccauit q̄ reddere nequit. Capitulum. XXIII.

Qđ q̄ diu non reddet homo qđ debet non possit esse beatus nec excusetur impotentia. Capitulum. XXIII.

Qđ ex necessitate per ch̄istū saluet homo. Capitulum. XXV.

Finit.

Incipit liber anselmi episcopi. Cur deus homo, Questio de qua totū opus pendet, Capitulum. I.

Epe et studiose a multis rogatus sum et verbis et litteris: quatenus cuiusdam s̄ fide nostra questionis rationes q̄s soleo respondere querentibus memorie scribendo cōmendē dicunt em̄

sibi placere eas et arbitrantur sibi satisfacere. Qđ appetunt: nō vt p rationem ad fidem accedant: sed vt cōi que credunt intellectu: et delectent cōtemplatione: et vt sint quantū possint parati semper ad satisfactionē omni poscētū se rationē de ea que in nobis ē spe. Quam questionē solēt infideles nobis simplicitatē ch̄istianā quasi fatuā deridētes obicere, et fideles multi in corde x̄fare: qua scilicet rōne vel necessitate deus homo factus sit et morte sua sicut nos credimus et cōfitemur mūdo vitā reddiderit. cū hec aut p aliā psonā siue p angelicā siue per humanā aut sola volūtate facere potuerit. De qua questione non solū literati sed etiā illiterati multi querunt et rationē eius desiderāt Quō ergo de hac multi tractare postulēt: et licet inquirendo valde videat̄ difficilis: in solū uēdo tamē omnibus ē intelligibilis: et ppter vtilitatē rationisq̄ pulchritudinē amabilis: quāuis a sanctis patribus inde quod sufficere debeat dictū sit: tamē de illa curabo quod mihi deus dignabit̄ apire petētibus ostēdere. Et quō ea que p interrogationē et responsionē inuestigantur multis et maxime tardioribus ingenijs magis parēt: ideo plus placēt vnū ex illis qui hoc flagitat̄ qui inter alios instancius ad hoc me sollicitant accipiā mecū disputantem vt boso querat et anselm⁹ respondeat hoc mō.

Cur deus homo

Quomodo accipiēda sint ea que dicenda sunt.

Bolo .II.

Sicut rectus ordo exigit vt profunda christiane fidei credam⁹ prius quā ea presumamus ratione discutere: ita ne in negligentia mihi videtur si postquā cōfirmati sumus in fide non studemus quod credim⁹ intelligere. Quapropter quoniam gratia dei preueniente fidem nostre redemptionis sic puto me tenere vt etiam si nulla ratione quod credo possum comprehendere: nihil tamen sit q^o me ab ei⁹ firmitate valeat euellere: a te peto mihi aperiri. quod vt scis plures mecū petūt qua necessitate scilicet et ratione deus cum sit omnipotens humilitatē et infirmitatem humane nature pro ei⁹ restitutiōe assumpserit. **A** Quod queris a me sup⁹ me est. et idcirco altiora me tractare timeo ne forte cū putauerit aut etiam viderit aliq⁹ me nō sibi satisfacere: plus existimet rei veritatē mihi deficere quā intellectū meū ad eaz capiendam nō sufficere. **B** Non hoc tantum timere debes quantum et reminisci: quia sepe contingit in colloquēdo de aliqua questione vt deus aperiat quod prius latebat: et sperare de gratia dei: quia si ea que gratis accepisti libenter impartiris: altiora que nondū attigisti mereberis accipere. **A** Est et aliud propter quod video aut vix aut nullatenus posse ad plenum inter nos de hac retractari quoniam ad hoc est necessaria notitia potestatis necessitatis voluntatis et aliarum quarundam rerum que sic se habēt vt earū nulla possit plene sine alijs considerari et ideo tractatus eorum sum opus postulat non multum vt puto facile nec omnino inutile. Nam earum ignorantia quedam facit difficilia que per earum noticiam fiunt facilia. **B**

Sic breuiter de hys suis locis dicere poteris vt et quod sufficiat ad presens

opus habeamus: et quod pl⁹ dicendū est in aliud tempus differamus. **A** Hoc quoq⁹ multum retrahit a petitiōe tua. quia materia non solum preciosa et sicut est de speciosa forma pre filijs hominum sic etiaz est de speciosa ratione super intellectus hominū. vnde timeo ne quemadmodum ego solco indignari prius pictoribus cum ipsum dominum nostrum informi figura pingi video ita mihi contingat si tam decorant materiā incōtēpto et contemptibili dictamine exarare presumo. **B** Nec hoc te debet retrahere quia sicut tu permittis vt qui potest meli⁹ dicat: sic nulli prestituis vt cui dictamen tuum non placet pulchrius non scribat. verum vt omnes excusationes tuas excludaz q^o postulo non facies doctis. sed mihi et ipsum mecū petētib⁹. **A** Quomā video oportunitatē tuā et illoz q⁹ h⁹ rectū ex charitate et religioso studio petūt: tēptabo p⁹ mea possibilitate deo adiuuante vris orōib⁹ q⁹ h⁹ postulātes sepe mihi petenti ad hoc ipsuz promissus: qd queritis non tam ostendere quā tecum querere. sed eo pacto quo omnia que dico accipi volo. videlicet vt si quid dixerō quod maior non confirmet auctoritas quamuis illud ratione probare videar non alia certitudine accipiatur iterum nisi quia mihi ita videtur donec mihi deus aliquo modo meli⁹ reueler. Quod si aliquatenus questioni tue satisfacere poterō certum esse debet. qz et sapientior me plenius hoc facere poterit: imo: sciendum est quicquid homo inde dicere vel scire possit altiores tante rei adhuc latere rationes. **Bolo.** Patere igitur vt verbis vtar infidelium equum em est vt cū nostre fidei ratōem studemus inquirere ponam⁹ obiectiones eoz qui nullaten⁹ ad fidē eandē sine ratione volunt accedere. Quāuis em illi ideo ratōez querāt: quia nō credūt nos

vero quia credim⁹: vnū idēq; tamē est
qđ querim⁹ z si quid respōderis cui au
croas sacra videat contraire licet mi
hi illā ostendere quatenus quō nō obfi
stat aperias. **A** Dic qđ tibi videat.

Obiectiones infidelium et responsio
nes fidelium. III. Boso.

Bicit nobis deridētes simpli
citātē nostrā infideles q; deo fa
cimur iniuriā z cōtumeliā cum
eā asserimus in vterū mulieris descen
disse: natū esse de femina lacte z alimen
tis humanis nutritū creuisse z vt multa
alia taceā que deo nostro nō vident cō
uenire: lassitudinē: famē: sitim: verbera
z inter latrones crucē mortēq; subisse.

Ansel. Nos nō facim⁹ deo iniuriam
vllā aut cōtumeliā: sed toto corde gra
tias agētes laudam⁹ z predicam⁹ ineffa
bilē altitudinē misericordie illi⁹: vt quā
to nos mirabilius z preter opiniōnē de
tāns z tā debitis malis in quib⁹ eram⁹
ad tāta z tā in debita bona que pdide
ramus restituit: tanto maiorē dilectōez
erga nos z pietatē mōstrauit. Si em̄ di
ligēter cōsiderarēt quā cōueniēter hoc
modo pcurata sit humana restauratō
nō deridēter nostrā simplicitatē sed dei
nobiscū laudarēt sapientē benignitatē
Sportebat nanq; vt sicut per hominis
in obedientiā mors in humanū gen⁹ in
trauerit ita p hominis obedientiā vita
restituere. Et quēadmodū peccatum
qđ fuit causa nostre dānationis iniūz
habet a femina: sic vere iusticie z salu
tis nostre auctō: nasceretur de femina et
vt dyabolus qui p gustū ligni (quē sua
sit) hominē vicerat: per passionē ligni
quā intulit ab homine vinceret: Sunt
quoq; alia multa que studiose cōsidera
ta ineffabilē quāndā nostre redēptiōis
hoc mō pcurare pulchritudinē oñdūt.

Quod hee responsiones videant in
fidelib⁹ qđ quedā picture. III. Boso.

Ahnia hec pulchra: z quasi que
o dā picture suscipiēda sunt. **S**
si non sit aliquid solidū sup qđ
sedeāt nō vident infidelibus sufficere:
cur deū ea que dicim⁹ pati voluisse cre
dere debeamus. Nam qui picturā vult
facere aliquid eligit solidū sup qđ pin
gat vt maneat quod pingit: Nemo em̄
pingit in aqua vl in aere: quia ibi nulla
manēt picture vestigia. Quia ppter cuz
has cōueniēcias quas dicis infidelib⁹
quasi quasdā picturas rei geste obrēdi
mus: quoniā nō rem gesta sed figmētū
arbitrant esse quod credim⁹: quasi sup
nubē pingere nos existimāt. **M**ōstran
da est ergo prius veritatis rationalis
soliditas id est necessitas que pbat deū
ad ea que predicam⁹ debuisse aut potu
isse humiliari: deinde vt ipsuz quasi cor
pus veritatis plus niteat iste cōuenien
tie quasi picture corpis sunt exponēde.
Ansel. Nonne satis necessaria ratio vi
det: cur deus ea que dicim⁹ facere debu
erit q; genus humanū tam preciosum
opus ei⁹ omnino perierat nec decebat
vt quod deus de homie pposuerat pe
nitus annihilaret nec idē ei⁹ ppositum
ad effectū duci poterat: nisi gen⁹ huma
nū ab ipso creatore suo liberaretur.

Quod redemptio hominis non potuit
fieri per aliaz qm p dei psonā. V. Boso

Ec ipsa liberatio si p aliā quā p
h dei personā: siue p angelū siue
p hominē esse factā quolibet mo
do diceret: mens hec hūana hoc multo
tolerabili⁹ acciperet: Potuit em̄ deus
hominē aliquē facere sine peccato non:
de massa peccatrice nec de alio homine
sicut fecit adam: p quē h ipsum op⁹ fie
ri potuisse videt. **A** An nō intelli
gis quia quecūq; alia psona hominē a
morte redimeret eterna ei⁹ seruus idem
hō recte iudicaret. **Q**uod si esset: nullate
nus restauratus esset in illā dignitatez
quā hūanus erat si nō peccasset: cū ipse

Uir deus homo

qui non nisi dei seruus et equalis angelis bonis per omnia futurus erat. seruus eius esset qui deus non esset et cuius angeli serui non essent.

Bolo.

Qualiter reprehendat infideles quod dicimus deum morte sua nos redemisse et sic dilectionem suam erga nos ostendisse et per nos expugnare dyabolum venisse.

De eodem valde mirantur. VI.

H quia liberationem hanc redemptionem vocamus. In qua namque autunt nobis captione. aut in quo carcere aut in cuius potestate tenebamini vnde vos deus non potuit liberare nisi vos tot laboribus et ad vltimum suo sanguine redimeret. Quibus cum dicimus. redemit nos a peccatis et ab ira sua et de inferno et de potestate dyaboli. quem quod nos non poteramus ipse pro nobis venit expugnare. et reemit nobis regnum celorum. Et quia hec omnia fecit. hoc modo ostendit quantum nos diligeret. Respondet Si dicitis quod deus hec omnia facere non potuit solo iure. quod cuncta iubendo creasse dicitis. repugnatis vobismetipsis. quod impotentem illum facitis. Aut si fatemini quod potuit. sed noluit nisi hoc modo. quomodo sapientem illum dicitis vel ostendere poteritis quem sine vlla ratione tam indecetera velle pati asseritis. Omnia enim hec que obreditis in eius voluntate consistunt. Ira namque dei non est aliud quam voluntas puniendi. Si ergo non vult punire peccata hominum. liber est homo a peccatis et ab ira dei ab inferno et a potestate dyaboli. que omnia propter peccata pati et recipit ea quibus propter eadem peccata periret. Nam in cuius potestate est infernus aut dyabolus aut cuius est regnum celorum nisi eius qui fecit omnia. Quocumque itaque timeatis aut desideratis eius voluntati subiacet cui nihil resistere potest. Quapropter si humanum genus saluare noluit nisi eo quo dicitis modo cum sola voluntate poterit ut mitius dicam. videte quomodo eius sapien-

tie repugnatis. Nam si homo quod facile posset cum graui labore sine ratione faceret. non utique sapiens ab illo iudicaretur. Quippe quod dicitis deum taliter ostendisse quantum vos diligeret nulla ratione defendit. si nullatenus hominem aliter potuisset saluare non monstrat. nam si aliter non potuisset tunc forsitan necesse esset ut homo suam dilectionem ostenderet. nunc vero cum aliter possit saluare hominem queratio est ut propter ostendendam dilectionem suam ea que dicitis faciat et sustineat. An enim non ostendit angelis bonis quantum eos diligat pro quibus talia non sustinet. Quod vero eius dicitis venisse expugnare pro vobis dyabolum quo seculo audetis proferre. Ratione dei omnipotentia regnat ubique. Quomodo ergo indigebat deus ut ad vincendum dyabolum de celo descenderet. Hec non bis infideles obicere posse videntur.

Nulla dyabolus habebat iusticiam aduersus hominem. et quare dicam habuisse. vel videat et cur deus homo homines liberet.

Ed et illud quod dicere solet. VII.

Sic deum se debuisse propter iusticiam contra dyabolum agere. ut liberaret hominem quem pro fortitudine ut cum dyabolus eius in quo nulla mortis erat causa et qui deus erat occideret iuste potestate quam super peccatores habebat amitteret alioquin iniustam violentiam fecisset illi: quod iuste possidebat hominem quem non ipse violenter attraxerat. sed id est homo se sponte ad illum contulerat: non video quam vnum habeat. Nam si ipse dyabolus aut homo suus esset aut alterius quam dei: aut in alia quam in dei potestate maneret forsitan bene recte diceret. cum autem dyabolus aut homo non sit nisi dei: et extra potestatem dei neuter consistat: quare causam debuit deus agere cum suo de suo in suo nisi ut seruum suum puniret qui suo conseruo communem dominum deserere et ad se persuasisset transire: ac traditor fugitiuum fur furem cum furto domini sui suscepisset. Uter-

Quia si fur erat cum alter altero persuadente seipsum domino suo furabatur. Quid enim iustus fieri posset si hoc deo faceret aut si iudex omnium de hominibus sic possessum de potestate tam iniuste possidentis vel ad puniendum istum aliter quam per dyabolum: vel ad parcendum illi eriperet quam hec iniusticia esset. Quis enim homo iuste a dyabolo torqueretur ille tamen cum iniuste torquebatur: homo namque meruerat ut puniretur nec ab ullo venienti quam ab illo cui preceperat ut peccaret: dyaboli vero meritum nullum erat ut puniret. Imo hoc tanto faciebat iniustum: quanto non ad hec amore iusticie trahebatur: sed instinctu malicie impellebatur. Nam hoc non faciebat deo iubente sed incomprehensibili sapientia sua quam mala etiam bene ordinat permittente. Et puto illos qui dyabolum aliquam opinantur habere in possidendo hominum iusticiam ad hoc idem adduci quia vident hominem dyaboli veritati subiacere iuste et deum hoc iuste permittente: et idcirco putant dyabolum illam iuste inferre. Contingit enim idem aliquid diversis consideratibus esse iustum et iniustum: et ob hoc aut non diligenter intuentibus tantum istum aut iniustum iudicari. Evenit enim ut aliquis innocentem percuciat iniuste: unde ipse iuste percipi mereatur: si tamen percussus (qui non debet se vindicare) percuciat percipientem se iniuste hoc facit. hec igitur percussio ex parte percipientis iniusta est quia non debuit se vindicare: ex parte vero percussus iusta: quia iniuste percuciens iuste percipi meruit. Diverso igitur intuitu: iusta et iniusta est eadem actio quam contingere potest ab alio iudicari iustam tamen: ab alio iniustam. hoc quomodo dyabolus non iniuste dicitur vexare hominem: quia de hoc iniuste permittit: et homo hec iniuste patitur. Sed et hoc quod homo iniuste dicitur pati: non sua iniusticia iniuste dicitur pati: sed quia puniuntur iusto iudicio dei. At si obtulerit: cyrographum illud decreti quod adversum nos dicit apostolus fuisse: et pro morte christi deletum esse: et putat

aliquis pro illud significari: quia dyabolus quasi sub cuiusdam pacti cyrographo ab homine iusto ante passionem christi peccatum velut usuram primi peccati quod persuasit homini peccati nam peccati exigeret. ut per hoc iusticiam suam super homines videretur probare nequaquam ita intelligendum puto. Quippe cyrographum illud non est dyaboli: quia cyrographum dicitur decreti. decretum enim illud non erat dyaboli sed dei. Iusto namque iudicio dei decretum erat et quasi cyrographum confirmatum. ut homo qui sponte peccaverat. nec peccatum nec penam peccati per se vitare posset. est enim spiritus vadens et non rediens. et qui facit peccatum servus est peccati. nec qui peccat impunitus debet dimitti nisi misericordia peccatori parcat et eum liberet ac reducat. Nobis per hoc cyrographum nullam inveniiri posse dyaboli iusticiam in hominis vexatione credere debemus. Denique sicut in bono angelo nulla omnino est iniusticia ita in malo nulla est penitus iusticia. Nihil igitur erat in dyabolo cur deus contra illum ad liberandum homines sua virtutis fortitudine non deberet. Quomodo licet humilia que dicimus de christo non pertineant ad divinitatem tamen inconueniens videtur infidelibus ea de illo dici secundum hominem. et unde illis videatur idem homo non sponte mortuus esse.

Ufficere Lapsum. VIII. A
I nobis debet ad rationem voluntas dei cum aliquid facit: licet non videamus cur ita velit. voluntas namque dei nunquam est irrationabilis: **B** Certum est. si constet deum id velle unde agitur. Nequaquam enim acquiescunt multi deum aliquid velle si ratio repugnare videatur. **A** Quid tibi videtur repugnare rationi cum deum ea voluisse fateamur que de eius incarnatione credimus? **B** Et breuiter dicam. Altissimum ad tantum humilia inclinari omnipotentem aliquid facere cum tanto labore. **A** Qui hoc di

Cur deus homo

cunt nō intelligūt qđ credim⁹. Diuinā ei naturā absq; dubio asserim⁹ impassibilē: nec vllatenus posse a sua celsitudine hūiliari: nec i eo qđ vult facē laborare. Sz dñm ihm xpm dicim⁹ deū vex z verū hoiez: vnā psonā i duab⁹ naturis: et duas naturas i vna psona. Qua ppter cū dicim⁹ deū aliqd hūile aut infirmū patim⁹ n̄ h̄ intelligim⁹ fm̄ sblimitatē ipassibil⁹ nature s̄ fm̄ infirmitatē hūane sblitacie quā gerebat z sic nre fidei nulla ratō obuiare pgnoscat. Sic ei nullā diuine sblitacie significam⁹ hūilitatē sz vnā dei et hois mōstram⁹ eē psonā. Itō ḡ icarnatiōe dei hūilitas ei⁹ vlla intelligit̄ factā: s̄ natura hois credit̄ exaltata. **B** Ita sit. Nihil iputes diuine nature qđ fm̄ infirmitatē hois de xpo dī verūtū quō iustū aut rationale pbari poterit qđ de⁹ hoiez illū quē p̄ filiū suū dilectū in qđ si bi hūi placuit vocauit. z quē fili⁹ seipsū fecit sic tractauit aut tractari permisit. Que aut iusticia ē hoiez oīm iustissimū morti tradere p̄ p̄ctōre. Quis hō si ino cētē dānaret vt nocētē libaret: dānād⁹ nō iudicaret? Ad idē ḡ res deduci vide tur incōueniens qđ supra dictū est. Itā si aliter peccatores nō potuit saluare qđ iustū dānādo: vbi est omnipotentia? Si x̄o potuit s̄ noluit: quō defendem⁹ sapientiā eius atq; iusticiā? **A** Deus pater nō quē admodū videris intelligere hoiez illū tractauit aut innocētez p̄ nocētē morti tradidit. Itō ei cū iuitū ad mortē ille coegit aut occidi pmisit: s̄ idē ipe spōte suā mortē sustinuit: vt hōmies saluaret. **B** Et iā si n̄ iuitū quā volūtati p̄ris p̄fētū qđ ammō tū illū coegisse videt̄ p̄cipiendo. Dicit ei qđ xpo hūiliauit semetipsū fact⁹ obediēs patri vsq; ad mortē: mortē aut crucis. Propter qđ et deus illū exaltauit: et qđ didicit obediētā ex his qđ passus est: et qđ proprio filio suo nō pepercit pater: s̄ p nobis oibus tradidit illū. Et idem fili⁹

dicit. Itō veni volūtate meā facere: sed volūtate eius qđ misit me. Et iturus ad passiōē dicit sicut mādātū dedit mihi pater sic facio. Item calicem quē dedit mihi pater nō bibā illū. Et alibi: pater si possibile est trāseat a me calix iste: verūtū non sicut ego volo sed sicut tu. Et alibi: p̄ si nō p̄ h̄ calix trāsire nisi bibā illū: fiat volūtas tua. In oib⁹ istis plus videt̄ xps obediētia cogēte qđ spōtanea volūtate disponēte: mortē sustinuisse.

Qđ sponte mortuus sit. et qđ sit: factus ē obediēs vsq; ad mortē. et ppter qđ de⁹ illū exaltauit. et nō venit facere volūtate meā. et proprio filio suo non pepercit. et nō sic ego volo s̄ sic tu. **IX.**

T mihi videt̄ nō bene dī. **A** u scernis inter hoc qđ fecit exigēte obediētia. z quot (sibi factū qđ seruauit obediētā) sustinuit nō ex gente obediētia. **B** Necesse habeo vt h̄ aptius exponas. **A** Cur p̄secuti sūt eū iudei vsq; ad mortē **B** Itō ob aliud nisi qđ veritatē et iusticiā viuēdo z loquēdo ideclinabiliter tenebat. **A** Hoc puto qđ de⁹ ab oī rationali creatura exigit: z h̄ illa p obediētā deo dī: **B** Sic nos fateri oportet. **A** Itāc i ḡ obediām debebat hō ille deo p̄ri z hūanitas diuinitati et hāc ab illo exigebat p̄ri. **B** Hoc nulli dubiū. **A** Ecce habes qđ fecit exigēte obediētia. **B** Clerū ē et iā vt deo qđ sibi illatū qđ obediēdo pseuerauit sustinuit Itā illata ē illi mors qđ p̄stitit inobediā z hāc sustinuit s̄ quō h̄ obediētia si exigat n̄ intelligo. **A** Si hō nūq; peccasset. deberet pati mortē: aut deberz de⁹ h̄ ab illo exigere. **B** Quē admodū credim⁹ nec hō moreret nec h̄ exigeret ab illo. Sz hui⁹ rei a te audire volo rationē. **A** Rationalē creaturam iustā factam esse. et ad hoc vt deo fruendo beata esset non negas. **B** Non. **Anselm⁹** Deo nequaquā est.

in abis puenire: vt quis fecit iustā ad be
 atitudinē: cogat sine culpa esse miserā:
 boiem enī inuitū mori miser est. **B**
 Patet quia si non peccasset homo non
 deberet de^o ab eo mortez exigere. **A**

Non ergo coegit deus xpm mori in
 quo nullum fuit peccatum sed ipa spon
 te sustinuit mortem: non per obedienti
 am deserēdi vitā: sed propter obediē
 ciā seruādi iusticiā. i q̄ tā fortiter pseu
 rauit vt inde mortē incurreret. **P**ē etiā
 dici q̄a pcepit illi mori p̄: cum h̄ pcepit
 p̄ vñ incurreret mortē. Ita ergo sic mā
 datū dedit illi p̄ sic fecit: ⁊ calicē quem
 dedit ei bibit et fact^o ē obediēs p̄i vsq;
 ad mortē: et sic didicit ex h̄is q̄ pass^o ē
 obediēciā id est q̄usq; debeat seruari iu
 sticia. **C**erbū aut qd̄ ppositū ē: didicit.
 duob^o modis itelligi p̄. Aut ei didicit:
 dictū ē p̄ eo q̄ ē alios discere fecit. Aut
 q̄ q̄ p̄ sciam nō ignorabat expimēto dī
 dicit. **Q**d autē ap̄s cū dixisset hūiliauit
 semetipsū fact^o obediēs vsq; ad mortē:
 mortē autē crucis. s̄didit: p̄pter qd̄ et
 de^o illū exaltauit: et dedit illi nomē qd̄
 ē sup̄ om̄e nomē. **L**ui simile ē qd̄ dauid
 dicit. **D**e torrēte i via bibet: p̄pterea ex
 altauit caput: nō ita dictū est q̄si nulla
 ten^o potuisset pueire ad hāc exaltatōm
 nisi p̄ hāc mortis obediēciā et h̄ exalta
 tio nō nisi i retributōem hui^o obediētie
 collata sit. **P**ri^o eu^o q̄ pateret dixit oīa
 sibi esse tradita a p̄re: et itez oīa p̄ris eē
 sua: s̄ quō ip̄e cū p̄re factōq; sp̄i dispo
 suerat se nō aliter q̄ p̄ mortē celsitudiez
 oīpotētie sue ofisurū mundo: q̄ppe qd̄
 nisi p̄ illā mortē fieri dispositū ē: cū p̄ il
 lā fit: nō incōgrue d̄ p̄pter illā fieri. **S**i
 enī intēdim^o aliqd̄ facere: s̄ p̄ponimus
 nos pus aliis facturas p̄ qd̄ illō fiat. cū
 iā factū est qd̄ volum^o p̄cedere: si fit qd̄
 intēdim^o: recte d̄ p̄pterea fieri qm̄ factū
 ē p̄p̄ qd̄ differēbat q̄ nō nisi p̄ illō fie
 ri dispositū erat. **N**ā si flumīnū quē equo
 vel nauī transire possū: et propono: me

non nisi nauī transiturū: et ideo differo
 me trāsmearē q̄a nauis abest cum iam
 p̄sto est nauis si trāseo recte de me dicat
 nauis p̄ata fuit: ideo trāsiuit. et nō solū
 ita loqm̄ur qm̄ per illud qd̄ p̄cedere vo
 lum^o s̄ etiā qm̄ nō p̄ illud s̄ t̄mō post il
 lud facere aliud aliqd̄ statum^o. **S**i q̄s
 enī dissent cibū sumere p̄pterea q̄a non
 duz ea die misse celebratōi affuit: pacto
 qd̄ p̄i^o facere volebat: non incōgrue d̄
 illi iam sume cibuz p̄pterea q̄a iā fecisti
 propter qd̄ sumere differēbas. **A**dulto
 igit minus inusitata ē locutō cū xps d̄
 exaltat^o p̄pterea q̄a mortē sustinuit per
 quā et postq̄ illā exaltatōez decreuit fa
 cere. **P**otest hoc et eo mō intelligi quo
 idem d̄ns legif̄ p̄fecisse sapia et gratia
 apud deū: nō q̄a ita erat: s̄ q̄a ille sic se
 habebat ac si ita esset. **N**ā sic p̄ mortem
 exaltat^o est q̄si p̄pter illā fieret hec. **Q**d
 aut ip̄e ait nō veni volūtate meā facere
 s̄ ei^o q̄ misit me: tale est et illud.
Athea doctrina nō est mea: nā qd̄ q̄s nō
 habet de se s̄ a deo: hoc nō tā suū q̄ dei
 dicere debet. **N**ullus enī homo a se ha
 bet veritatē quā docet: aut iustam vo
 luntatē sed a deo. **N**on ergo venit xps
 volūtate suā facere sed p̄ris: quia iusta
 volūtās quā habebat nō erat ex huma
 nitate sed ex diuinitate. **P**roprio enī fi
 lio nō pepcit deus s̄ p̄ nob̄ oibus tradi
 dit illū: nō est aliud q̄ nō liberauit illū.
Nā multa in sacra scriptura huiusmōi
 inueniūtur. **U**bi aut dicit: pater si fieri
 potest trāseat a me calix iste: veritū nō
 sicut ego volo sed sicut tu. **E**t si nō po
 test hic calix trāsire nisi bibā illū fiat vo
 lūtās tua: naturalem salutis p̄ volunta
 tē suā significat appetitū quō hūana ca
 ro volo: ē mortis fugiebat. **V**oluntatē
 vero patris dicit: non quoniā maluerit
 pater mortem filij: q̄ vitā: sed quia hu
 manū genus restaurari nolebat pater:
 nisi faceret homo tam magnū aliqd̄ si
 cut erat mors illa quia non poscebat rē

Tur deus homo

no q̄ alius facere nō poterat. Idcirco dicit filius illū velle suā mortē quā ipse vitaluit pati q̄ vt genus humanū nō saluaretur: ac si diceret. Quō non vis aliter recōciliatōez mūdi fieri: dico te hoc modo velle mortē meam: fiat ergo voluntas tua: id est fiat mors mea vt mū- dus tibi recōcilietur. Nam sepe aliquem velle dicim⁹ aliquid. quia nō vult aliō qd̄ si vellet nō fieret illud qd̄ dicit velle vt cū dicimus illū lucernam velle extinguerē qui nō vult fenestrā claudere per quā vētus intrat qui lucernā extinguit. Sic ergo voluit deus p̄ mortē filij: q̄ nō aliter voluit mundū saluare nisi homo tam magnū aliqd̄ faceret vt iā dixi. Qd̄ filio volenti salutē hoīm tantundē valuit quomō hic alius facere nō valebat: quātū si illi mori p̄ciperet: vnde ille sicut mādātū illi dedit p̄ sic fecit: et calicem quez dedit ei pater bibit obediēs vsq; ad mortem.

Item de eisdem quomō aliter recte intelligi possunt. X.

ostest etiā recte intelligi: quia p̄ illā piā voluntatē qua voluit filius p̄ salute mundi mori: dedit illi pater nō tñ cogendo mādātū: et calicem passiōis: et nō pepercit illi: s̄ pro nobis tradidit illū: et mortē illi⁹ voluit: et quia ipse filius obediēs fuit vsq; ad mortē: et didicit ex hīs que passus ē obediētā. Quēadmodū em̄ scdm̄ humanitatē non habebat a se voluntatē iuste viuendi: s̄ a patre: ita q̄ illā voluntatē qua vt tñ bonū faceret mori voluit: nō potuit habere nisi a p̄e luminū a quo est omne datū optimū: et omne donum p̄fectū: et sicut pater tradere dādo voluntatem dicit: ita nō incongrue fit si impellere asseritur. Sicut em̄ dicit filius de p̄e nemo venit ad me nisi pater traxerit euz: ita dicere potuit nisi impulerit eū. Similiter q̄ proferre potuit nemo currit ad mortem propter nomē

meū nisi pater impulerit aut traxerit euz. Quō nāq; voluntate quisq; ad id qd̄ indeclinabiliter vult trahitur vel impellitur: nō incōueniēter trahere aut impellere dicit deus: cū talem voluntatē dat voluntatē assumat in quo tractu vel impulsu nulla intelligit violentie necessitas s̄ accepte bonę voluntatis spontanea et amata tenacitas. Si q̄ hoc modo nequit negari patrē (voluntatē illā dādo filium eius ad mortē) traxisse vel impulsisse qd̄ nō videat eadē ratiōe mādātū illi vt mortē sustineret sponte et calicem quē non inuitus biberet dedisse. Et si filius sibi nō pepercisit s̄ p̄ nobis spontanea voluntate seipsū tradidisse recte dicit: qd̄ neget recte dici quia pater a quo talē habuit voluntatē illi nō pepercit: s̄ p̄ nobis tradidit illū: et mortē ei⁹ voluit. Hoc etiā modo indeclinabiliter et sponte seruādō acceptā voluntatem q̄ p̄e: filius fact⁹ est illi obediēs vsq; ad mortē: et didicit ex hīs que passus est obediētā id est q̄ magna res faciēda sit p̄ obediētā. Nam tunc est vera et simplex obediētia: cū rationalis natura nō necessitate sed sponte seruat voluntatē a deo acceptā. Alijs q̄ modis recte possumus p̄em noluisse filij mortē intelligere: quibus isti possunt sufficere. Nam sicut velle dicim⁹ euz qui facit vt alius velit ita etiā dicimus eū velle qd̄ non facit vt alius velit: s̄ approbat quia vult: vt cū videmus aliquē fortiter pati velle molestias: vt p̄ficiat qd̄ bñ vult quibus fateamur nos velle vt illam penā sustineat: nō tñ volumus aut amam⁹ penā eius sed voluntatē. Illū q̄ qui prohibet re p̄ et nō phibet solem⁹ dicere qd̄ vult qd̄ nō phibet. Quō q̄ p̄i voluntas filij placuit: nec phibuit eū velle aut implere qd̄ volebat recte voluisse: vt fili⁹ mortē tam pie et tam vtiliter sustineret: quibus penā ei⁹ nō amaret assumat: nō aut potuisse calicem transire nisi biberet illum

Libertatis Modus Primus

dixit: non quia nō posset mortē vitare si vellet: sed qm̄ sicut dictū est. mūdum erat impossibile aliter saluari. et ipse indeclinabiliter volebat potius mortē pati q̄ vt mūdus non saluaretur. Idcirco autē dixit verba illa vt doceret humanū genus aliter non potuisse saluari. q̄ p mortē eius. nō vt nstenderet se mortē nequa q̄ valuisse vitare. Nā quecunq; de illo dicuntur ex his que dicta sūt sumilia sic sunt exponenda vt nulla necessitate. sed libera voluntate mortuus creditur. Erat nāq; om̄ps et de illo legit qm̄ oblatus ē quia ipse voluit. Et ipse dicit. Ego pono animā meā. et iterū sumo eā nemo tollet eā a me. sed ego pono eā. et iterū sumo eā. potestātē habeo ponere animā meā et iterū sumere eā. Qd̄ ḡ idē ipse sua potestate et sua voluntate facit: nullaten⁹ ad hoc cogi recte potest. **B** hoc solū q; p̄mittit de⁹ illū sic tractari. q̄uis volentē nō videt tali p̄ri de tali filio cōuenire. **A** Imo maxime decet talē patrē tali filio cōsentire: si qd̄ vult laudabiliter ad honorē dei et utiliter ad salutē hoīm: qd̄ aliter fieri non potuit. **B** In hoc adhuc versamur qualiter mors illa rationabili et necessaria monstrari possit. aliter nāq; nec ipse filius eā velle nec pater cogere aut p̄mittere debuisse videt. Queritur em̄ cur deus aliter hoīem saluare non potuit. aut si potuit. cur hoc modo voluit. Nā et inconueniens videt esse deo. hoīem hoc modo saluasse sic nec apparet quid mors illa valeat ad saluandū hoīem. Adirū em̄ est si deus sic delectat̄ aut eget sanguine innocentis vt nō nisi interfecto eo parcere velit aut possit nocētī. Qm̄ accipis in hac questione p̄sonā eorū qui credentil volūt nisi p̄mōstrata rōne volentē pacisci. vt nullū vel minimū inconueniēs in deo a nobis accipiat̄. et nulla vel minima ratio si maior n̄ repugnat reijciat̄. Si ei in deo quēlibet parū i cō-

ueniēs sequitur impossibilitas. ita quēlibet parū rōnes si maior nō vincat̄ cōmittat̄ necitas. **B** Nihil i hac re libentius accipio q̄ vt h̄ pactū iter nos p̄mutiter scruet̄. **A** De incarnatione dei tm̄ et de his q̄ de illo assūpto hoīe credit̄ m⁹ questio ē. **B** Ita ē. **A** potnam⁹ ḡ dei incarnationē et q̄ de illo dicimus hoīe nūq; fuisse. et cōstet inter nos hoīem esse factū ad b̄fidinē q̄ i hac vita haberi nō potest nec ad illā posse puenire quēq; nisi dimissis pctis. nec vllū hoīem h̄c vitā trāsire sine pctō. et alia q̄rū fides ad salutē eternā necessaria ē. **B** Ita fiat. q̄a nihil i his icōueniens aut impossibile deo videt̄. **B** Necessaria est igit̄ hoī peccatorū remissio. vt ad beatitudinē pueniat. **B** Sic omēs tenemus.

Quid sit peccare et p̄ pctō satisfaccē. Querēdū ē igit̄ q̄ .XI. **A** q̄ ratōe de⁹ dimittat̄ pctā hoīb⁹ et vt h̄ faciā apu⁹ p̄us videam⁹ qd̄ sit peccare. et p̄ pctō satisfaccē. **B** Quū ē ondēz meū irēdē **A** Si angelus et hō sp̄ redderet deo qd̄ debet. **A** Nūq; peccaret. **B** Nequeo p̄dicē **A** Nō ē itaq; aliō peccare q̄ deo non reddere debitū. **B** Quid ē debitū qd̄ deo debem⁹? **A** His voluntas rationalis creature sbiecta debet eē volūtati dei. **B** Nihil verius **A** hoc est debitū qd̄ debz̄ āgelus et hō dō qd̄ soluit peccat. h̄ ē iusticia siue rectitudo voluntatis q̄ iustos facit siue rectos corde id ē volūtate hic ē solus honor et tor⁹ quē debem⁹ dō. et quē a nob̄ exigit de⁹. Sola nāq; tal̄ voluntas opa facit placita deo cū potest opari: et cū nō potest ip̄a sola p̄ se placz̄ q̄a nullū op⁹ siue illa placz̄ hūc honorē debitū q̄ deo non reddit debitū. aufert dō qd̄ suū ē. et deū exhonorat. et h̄ ē peccare. Quid aut̄ si soluit qd̄ rapuit manet i culpa. nec suffi-

Tur deus homo

est solūmō reddere qđ ablatū ē. s. pcoꝝ
tumelia illata plus habet reddē qđ ab-
stulit. Sic ei qđ ledit salutē alteri nō suf-
ficiat si salutē restituit nisi pillata dolo-
ris iniuria recōpensat aliqd ita qđ honorē
alicui violat nō sufficit honorē reddē.
si nō sup ex honoratōis factā molestias
aliqd qđ placeat illi quez ex honorauit
restaurēt. hoc qđ attēdēdū qđ cū aliqs
qđ iuste abstulit soluit h̄ d̄ dare qđ ab
ab illo nō possit exigi si alienū nō rapu-
isset. Sic qđ debet ois qđ peccat honorē
quez rapit deo soluere et h̄ est satisfactio
quā ois pctōr debet deo facere. **B**
In his oib⁹ qm̄ ratōez seq̄. pposuimus
quīs aliquātulū me terreas nil habeo
qđ possim dicere cōtra.

Utrū sola mīa sine oī debiti solutōe
deceat deū pctā dimitte. XII. **A**

Edeā et videā⁹ vtz sola mīa

sū oī solutōe ablati sibi honoris
deceat deū pctā dimitte **B**

Non video cur si deceat **A** Sic dimit-

tere pctm̄ nō ē aliō qđ nō punire: et qm̄
recte ordinare pctm̄ sine satisfactōe nō
ē nisi punire si nō puni inordinatū di-
mittit. **B** Rationabile ē qđ dicit.

A Deū vero nō decet aliqd in suo re-

gno iordinatū dimitte. **B** Si ali-

qd aliō volo dicē timeo peccare. **A**

Igit nō decet deū pctm̄ sic ipunitū di-

mittere. **B** Ita seq̄tur. **A** Est

et aliō qđ seq̄tur. Si pctm̄ sic dimittit

ipunitū: qz s̄t̄ erit apud deū peccatū et

nō peccatū: qđ dō nō puenit. **B** Non

possū negare. **A** Uide et h̄. Iustis-

ciā hoim̄ nemo nescit esse h̄ lege: vt fm̄

ei⁹ q̄nitate mēsurā retributōis a deo re-

cōpenset. **B** Ita credimus. **A**

Si at pctm̄ nec soluit nec puni nulli le-

gi s̄biat **B** Nō possū aliē itelligē **A**

Liberior igi⁹ ē ois iusticia si sola mīa

dimittit: qđ iusticia qđ valde icōueniēs

videf. Ad h̄ etiā extēdit h̄ icōueniētia

vt iusticia dō s̄ se eē faciat qz sic de⁹ nul-

l legi s̄biat itaz iusticia **B** Neq̄ re-

stite rōi tue s̄ cū de⁹ nob̄ p̄cipiat onfo dā
mittē peccatū in nos: videf spugnare
vt h̄ nob̄ p̄cipiat qđ ipm̄ facē nō decet.

A Multa i h̄ ē spugnācia qz de⁹ h̄ p̄ci-
pit nob̄ vt nō p̄sūam⁹ qđ soli⁹ dei ē. Ad

nullū ei p̄tinet vidictā facē nisi ad illū qđ
dñs ē oim̄. **M**ā cū t̄re p̄tates h̄ r̄ce fa-
ciūt: ip̄e facit de⁹ a qđ ad h̄ ipm̄ se ordiate

B Remouisti spugnātia quā putabā
in esse: s̄ ē aliō ad qđ tuū volo h̄ferisū **B**

Mā cū de⁹ sic sit lib: vt nulli⁹ legi s̄biace
at iuditor sit ita beign⁹ vt nihil beigni⁹

cogitari qat: et nil sit resti aut decēs nisi
qđ ip̄e vult: mirū videf si dicim⁹ qz nul-

laten⁹ vult aut n̄ ei licet iuriā suā dimit-
tē a qđ etiā d̄ his qđ alijs facim⁹ solem⁹

idulgētia petē **A** **C**lex ē qđ dicit d̄ lib̄ta-
te et volūtate et beignitate illi⁹ s̄ sic eas

debem⁹ rōnabilit̄ itelligē vt dignitati i⁹
si videamur spugnare: lib̄tas ei n̄ ē nisi

ad h̄ qđ expedit aut decz nec beignitas
dicēda ē qđ aliqd deo idecēs opet. **B**

at d̄ qz qz vult iustū ē et qđ n̄ vult iustū
n̄ ē: n̄ ita itelligēdū ē vt si de⁹ velit qđli⁹

bet icōueniēs iustū sit qz ip̄e vult. **M**ō ei
seq̄ si de⁹ vult mētiri iustū eē mētiri: s̄

poni⁹ deū illū non eē. **M**ā neq̄ p̄ velle
mētiri volūtas nisi i qđ corrupta ē vitas

imo qđ d̄ seredo vitatē corrupta ē. **L**ū ḡ
d̄ si de⁹ vult mētiri n̄ ē aliō qđ si de⁹ ē ta-

lis nature qđ velit mētiri et idcirco n̄ seq̄
iustū eē mēdaciū: nisi ita itelligat sic cū

de duob⁹ impossibilib⁹ dicim⁹ si h̄ ē: illd̄ ē:
qz nec h̄ nec illd̄ ē: vt si qđ dicat: si aq̄ ē

sicca et ignis ē humid⁹: neutz ei veyē.
Itaqz de illt̄m̄ ē vey dicē si de⁹ h̄ vult

iustū ē: qđ deū velle n̄ ē icōueniēs: **S**i cū
vult de⁹ vt pluat iustū est vt pluat et h̄

vult vt aliqs hō occidat iustū ē vt occi-
dat: qua pp̄ si n̄ decet deū aliqd iuste

aut iordinate facē si p̄tinet ad ei⁹ lib̄ta-
tē ac benignitatē ac volūtatē peccatē qđ

si soluit deo qđ abstulit ipunitū dimitte
B **S**ia mihi auferis qđ putabā tibi pos-

se obici **A** **U**ide adhuc cur deū si peccat
at h̄ facē **B** **L**ib̄t̄ aufero qđ qđ dicit

Quod nihil minus sit tolerandum in rerum ordine: quod ut creatura creatori debitum honorem auferat, et quod non soluat quod aufert.

Nihil minus tolerandum est in rerum ordine quod ut creatura creatori debitum honorem auferat: et non soluat quod aufert.

Nihil clarius iudico. **A** Nihil autem iniustius toleratur: quod quo nihil minus est tolerandum. **B** Nec hoc est obscurum.

A Puto ergo quia non dices deum debere tolerare quo nihil iniustius toleratur ut quod creatura non reddat deo quod aufert.

B Immo penitus negandum esse iudico. **A** Itaque si deo nihil maius aut melius est nihil iustius quam ut honorem illi seruet in rebus dispositio summa iusticia que non est aliud quam ipse deus. **B** Hoc est nihil aptius.

A Nihil ergo seruat deus iniustus: quod siue dignitatis honorem. **B** Quod utique necessario prececi oportet. **A** Uideat tibi quod etiam integre seruet, si sic auferri sibi permittit: ut nec soluat nec ipse auferentem puniat. **B** Non audeo dicere. **A** Necesse est ergo ut aut ablati honor soluat: aut pena sequatur, alioquin aut sibi ipsi deus iustus non erit: aut ad utrumque impotens erit, quod nefas est etiam cogitare. **B** Nihil rationabilius dici potest ut puto.

Cuiusmodi honor dei sit pena peccatis.

Ed volo a te. **L**apsum XIII.

Sic audire si peccantis pena sit illi honor: aut cuiusmodi honor sit.

Si enim pena peccatis non est honor: cum peccator non soluit quod abstulit, sed punitur sic perdit deus honorem suum ut non recuperet quod hijsque dicta sunt repugnare videntur.

A Deum impossibile est honorem suum perdere. **A**ut enim peccator sponte soluit quod debet: aut deus ab invito accipit. **N**am autem homo debita subiectio deo siue non peccando: siue quod peccat soluendo voluntate spontanea exhibet, aut deus iniuriam sibi torquendo subicit, et sic se dominum esse ostendit: quod ipse homo

voluntate fateri recusat. **I**n quo considerandum quia sicut homo peccando rapit quod dei est: ita deus puniendo auferit quod hominis est. **Q**uipe non solum id suum alicui esse dicitur quod iam possidet: sed quod ei potestate est ut habeat. **Q**uod ergo homo factus est: ita ut beatitudine habere possit si non peccaret: cum propter peccatum beatitudinem et omni bono priuatur: de quo quibus iniuriam soluit quod rapuit: quia licet deus homo ad usum sui comodi non transferat quod aufert: sicut homo pecuniam quam alij aufert in suam pervertit utilitatem: homo tamen quod aufert vult ad suum honorem per quod aufert. **T**ransferendo ei peccatorem et qui illi sunt subiecta sibi esse potest.

Si deus vel ad modicum paciam honorem suum violari. **L**apsum XV. **B**

Lacet quod dicitur. **S**ed est et aliud ad quod tuam resolutionem postulo. **N**am si deus ita sicut probas suum deus honorem suare: cur vel ad modicum patitur illum violari. **Q**uod enim aliquomodo ledi sinit non ite gre aut perfecte custodit. **A** Dei honorem neque aliquid quantum ad illum pertinet addi vel minui. **I**dem namque ipse sibi honor est incorruptibilis et nullo modo mutabilis. **V**erum tamen cum vnaqueque creatura suum et quasi sibi preceptum ordinem: siue naturaliter siue rationabiliter seruat, deo obedire et deum de honorare, et hoc est maxime rationali natura cui datum est intelligere quod debebat. **Q**ue cum vult quod debet: deum honorat: non quia illi aliquid offert: sed quia sponte sibi voluntati et dispositioni subdit: et in rebus vniuersitate ordinem suum et eiusdem vniuersitatis pulcritudinem quantum in ipsa est preseruat. **C**um vero non vult quod debet: deum quantum ad ipsam est perinet honorat: quoniam non subdit se sponte illi dispositioni, et vniuersitatis ordinem et pulcritudinem quantum in se est perturbat licet potestate et dignitate dei nullatenus ledat aut decoloret. **S**i ei ea que celi abitu continentur vellet non esse sub celo, aut ei obgari a celo, nullatenus possent nisi sub celo esse, nec fugere celum, nisi appropinquando deo. **N**am et vnde et quod et quod irret sub celo essent, et quanto

Cur deus homo

magis a qualibet parte celi clōgarent
tanto magis opposte parti a ppinqua
rēt Ita quāuis homo vel malus ange-
lus diuine uolūtatē z ordinatōi subiace-
re nolit. nō tamē eā fugere ualet. quia si
uult fugere de subuolūtate iubente: cur-
rit subuolūtate punitē. Et si queris
qua trāsit nō nisi subuolūtate pmittēti
z hoc ipsuz q̄ puerse uult: aut agit i vni-
uersitatis p̄fate ordinē: z pulchritudi-
nē summa sapiētia cōuertit Ipsa nāq;
pueritatis spontanea satisfactio: vel a
nō satisfaciēte pene ex actio: excepto h
quod deus de malis multimodis bona
facit in eadē vniuersitate locū tenēt suū
et ordinis pulchritudinē. Quas si diui-
na sapiētia vbi pueritas rectū ordinē
pturbare nititur: non adderet: fieret in
ipsa vniuersitate q̄ de^o debet ordinare:
quedā ex violata ordinis pulchritudis
ne deformitas: z deus in sua dispositio-
ne videre deficeret: Que duo quoniā
sicut sunt inconuenientia ita sunt im-
possibilia necesse est vt omne peccatū sa-
tisfactio aut pena sequat. **B** Satis-
fecisti obiectōni mee. **A** Palam est
ergo quia deū quantū in ipso ē nullus
potest honorare vel ex honorare: i quā-
tū est hoc aliquis facere videt cū volū-
tatē suā volūtati eius subicit aut s̄tra-
hit. **B** Nescio quid p̄tra queā dice-
re. **A** Ad huc addam aliquid. **B**

Tādiu dic donec me tedeat audire.
Ratio q̄ angeloz numerus qui ceci-
derūt restituēdus sit de hoībus. XVI.

Eū constat p̄posuisse vt de hu-
mana natura quā fecit sine pec-
cato numez angelozū qui ceci-
derāt restitueret. **B** Hoc credim^o.
sed vellē aliquā hui^o rei rationē audire.

A Fallis me: nō eīm p̄posuim^o tra-
ctare nisi de sola incarnatōe dei: z tu mi-
hi alias interferis questiones. **B**
Heirascaris: hilarē datorē diligit de^o:
nā nemo p̄bat magis se hilariter dare

q̄d promittit q̄s qui plus dat q̄ p̄mittit
dic ergo libenter q̄d quero. **A** Ra-
tionalē creaturā que dei cōtemplatōe
beata vel est: vel futura est in quodā ra-
tionabili z perfecto numero p̄fata z
deo: ita vt nec maiorē nec minorē illum
esse deceat nō est dubitandū: Aut enim
nescit deus in quo numero meli^o eā de-
ceat p̄statu: quod falsum est: aut si scit i
eo illā cōstituet: quē ad hoc decentiores
intelliget: Quia p̄pter aut angeli illi q̄
cecidērūt facti erāt ad hoc vt essent in
tra illū numez: aut q̄ intra illū numez
p̄manere nō potuerūt: ex necessitate et
cecidērūt: quod absurdū est opinari.

B Veritas est apta quod dicās. **A**
Quō ergo de illo numero esse debuerit
aut restituēdus est ex necessitate nume-
rus eoz: aut imperfecto numero remane-
bit rationalis natura que in numero p̄-
fecto p̄fata est q̄d esse nō potest. **B**
Restaurandi p̄culdubio sunt. **A**

Necesse est ergo eos de humana natu-
ra: quoniā nō est alia de qua restaurari
possint. **A** Quod alij angeli pro
illis non possint restitui. **B** Volo

Cur nō aut ipsi aut alij āgeli p̄ illis
possint restitui. Capitulū XVII.

Um videbis nostre restauratio-
nis difficultatē: intelliges eozū
recōciliationis impossibilitatē:

Alij autē angeli p̄ illis restitui nō possūt
ideo (vt taceā q̄m hoc repugnare vide-
at p̄ime creationis p̄fectioni) q̄ nō de-
bent nisi tales esse possint: quales illi fu-
issent si nō peccassent: z cū illi nullavisa
vidicta peccati pseuerassent quod post
illoz casuz alijs qui p̄ illis restituerent
esset impossibile. Nō eīm pariter lauda-
biles sunt si stant in veritate: z qui nul-
lā nouit peccati penā: z qui eam semper
aspicit eternā. Nāz nequa q̄m putandū
est bonos angelos esse p̄firmatos casu
maloz: sed suo merito: Sic nāq; si boni
cū malis peccassent: simul dānati essent

ita iniusti: si cū iustis steterint pariter cōfirmati fuissent. Quippe si aliqui eorum nō nisi casu aliorum confirmati erāt: aut nullus vnq̄ cōfirmaret: aut necesse erat aliquē casurū qui ad alios confirmādos puniret: que vtraq̄ absurda sunt. Illo itaq̄ modo confirmati sunt illi qui steterunt quo pariter confirmati essent omnes si perstiterint: quēadmodū ostendi sicut potui vbi tractavi cur deus dyabolo perseverantiā nō dedit. **B** Probasti malos angelos de humana natura restaurādos: et patet ex hac rōne q̄ nō in minori numero erūt electi homines quā sūt angeli reprobi. Sed vtrum plures futuri sint si potes ostende. Ansel.

Utrum plures futuri sint sancti homines quā sint mali angeli. XVIII.

Angeli anteq̄m quidā illorum caderēt erāt in illo pfecto de quodixim⁹ numero: nō sunt homines facti nisi p restauratōe angelorum p ditorum et palā est q̄ nō erūt plures illis: Si autē ille numer⁹ nō erat in illis omnibus angelis: cōplendū est de hominibus et q̄d perijt et q̄d prius deerat: et erūt electi homines plures reprobis angelis. et sic dicim⁹ q̄ nō fuerūt homines facti tñ ad restaurādū numerū iminutū: s̄ etia ad pfiendū nōdū pfectū. **B** Quid potius tenēdū ē: an q̄ angeli pri⁹ facti sint in nūero pfecto an nō? **A** Quid mihi vis dicā. **B** Nō pl⁹ a te exigo. **A** Si hō fact⁹ est post casum malorum angelorum sicut quidā intelligūt in genesi. non video posse me p hoc pbare alterum horum de terminare: Potest enī (vt puto esse) q̄ angeli fuerūt prius in numero pfecto et postea fact⁹ sit hō ppter restaurādū imminutū eorum numerū: et p̄ esse q̄ n̄ fuerit in numero pfecto. q̄ differebat de⁹ sic adhuc differt illū implere numerū facturū humanā naturā suo tpe. Un aut solūmō numer⁹ nō dū integrū pferet. aut etiā si iminueret restitueret. Si aut tota cre-

atura s̄ facta est et dies illi in quibus moyses istū mundū nō simul factū esse videtur dicere: aliter sunt intelligendi q̄ sicut videmus istos dies in quibus vivimus: intelligere nequeo quō facti sunt angeli in illo pfecto numero. Quippe si ita eēt videt mihi q̄ ex necessitate aut aliqui homines vel angeli casuri erant: aut plures essēt in illa celesti ciuitate q̄ illa pfecti numeri conueniētia exigeret. Si ergo omnia simul facta sunt: sic videntur angelorum duo primi homines in numero pfecto fuisse vt de hominibus si nullus caderet angelus: quod deerat solū pferet: et si aliquis periret hoc quoque quod caderet restitueret: et hominis natura que infirmior erat quā si deū excusaret atq̄ dyabolū pfinderet si ille suū casus infirmitati sue imputaret cū ipsa infirmior staret. Ac si et eadē ipsa caderet multo magis deū defenderet contra dyabolū et cōtra seipsā: cū ipsa facta valde infirmior et mortalior in electis de tāta infirmitate tanto alius ascēderet: q̄ vnde dyabol⁹ cecidisset quāto boni angeli quorum cōlitas ei debet pfererūt p ruinā malorum q̄ perseverauerūt. Ex his rationibus potius mihi videt quia in angelis nō fuit ille pfectus numer⁹ quo ciuitas illa celestis pferet quia si homo s̄ cū angelis factus nō est sicut possibile ē esse: et si simul facti sunt q̄ magis putant multū quoniā legit qui vivit in eternū creant omnia simul: videt necesse esse s̄ et si pfectio mundane creature nō tñ est intelligenda in numero individuorum quātū in numero naturarum: necesse est humanā naturā aut ad cōplēmentū eius defectiois esse factā: aut illi sup habundare: q̄ de minimi vermiculi natura dicere non audemus. Quare p se ipsa ibi facta est et nō solū p restaurādis individuīs alteri⁹ nature. Unde palā ē quia si etiā angelus nullus perisset: homines tamē in celesti ciuitate suū locū habuissent.

Cur deus homo

sent. Sequitur itaque: quod in angelis antequam
quidam illorum caderent non erat ille perfectus
numerus? alioquin necesse erat ut aut homi-
nes aut angeli aliqui caderent quoniam
extra numerum perfectum ibi nullus manere
poterat. **B** Non nihil effectum. **A**
Est et alia ratio ut mihi videtur quod non pa-
rum suffragatur illi sententiae: quae angelos
non esse factos in perfecto numero existat.

B Dic illam. **A** Si angeli in il-
lo perfecto numero facti sunt: et nullatenus
facti sunt homines: nisi per restaurationem
peccatorum angelorum: palam est quod nisi illi an-
geli ab illa beatitudine cecidissent: homi-
nes ad illam non ascenderent. **B** Hoc
constat. **A** Si quis ergo dixerit quod
tamen letabunt electi homines de angelorum
perditione quantum gaudebunt de sua assu-
ptione quoniam absque dubio haec non esset
nisi illa fuisset quomodo potuerunt ab
hac pueria gratulatione defendi. Aut quod
modo dicemus angelos qui ceciderunt in
hominibus restauratos: si illi sine hoc vi-
cio permansuri erant: si non cecidissent: id est
sine gratulatione de casu aliorum: isti vero
sine illo esse non potuerunt: imo quodammodo
hoc vicio beati esse debebunt. Deinde quod
audacia dicemus deum non velle aut non po-
tuisse hanc restaurationem sine hoc vicio
facere. **B** Nonne similiter est in gen-
tibus quae ad fidem vocatae sunt: quod illam iu-
dei repulerunt? **A** Non: nam si omnes
iudei credidissent: gentes tamen vocarentur:
quod in omni gente qui timet deum et operatur
iustitiam: acceptus est illi. Sed quoniam iu-
dei apostolos contempserunt: ea tunc fuit oc-
casio ut ad gentes illi converterentur.

B Nullo modo video quid contra
hoc dicere possim. **A** Unde tibi vi-
detur accedere singulis illa leticia de alie-
no casu. **B** Unde nisi quod certus erit
vniuersis quoniam ubi erit nullatenus
esset si alius inde non cecidisset. **A**
Si ergo haec certitudinem nullus haberet
non esset vnde vllus de alieno danno gau-

deret. **B** Ita videtur. **A** Pu-
tasne aliquem illorum habiturum hanc certitu-
dinem si multo plures erunt quam ceciderunt?
B Nequaquam possum opinari quod
eam habeat aut habere debeat. Quomodo
namque quis poterit scire: vtrum per restaura-
do quod imminutum erat aut pro complendo
quod nondum perfectum erat: de illo nume-
ro constitutum civitatis sit factus: sed om-
nes certi erunt se factos esse ad perficiendam
illam civitatem. **A** Ergo si plures erunt
quam reprobi angeli nullus poterit aut de-
bebit scire se non esse ibi assumptum nisi per
alieno casu. **B** Verum est. **A**
Non igitur habebit aliquis cur gaudere
debeat de alterius perditione. **B**
Ita sequitur. **A** Luceatque videamus
quia si plures erunt homines electi quam
sunt reprobi angeli: illa non sequitur incon-
venientia quam sequi necesse est si plures
non erunt: et cum impossibile sit illud in illa
civitate futurum inconueniens videtur necesse
esse ut angeli non sint facti in illo perfecto
numero et plures futuri sint beati homi-
nes quam sint miseri angeli. **B** Non
video qua ratione hoc negari queat.
A Aliam adhuc eiusdem sententiae posse
dici puto rationem. **B** Hanc quoque
preferre debes. **A** Credimus hanc mi-
di molem corpoream in melius renouandam
nec hoc futurum esse donec impleatur nume-
rus electorum hominum: et illa beata perfici-
atur civitas nec per eius perfectionem hoc dif-
ferendum. Unde colligi potest deum ab
inicio proposuisse ut vtrumque simul perfec-
ret: quatenus et minor quae deum non senti-
ret natura ante maiorem quae deo sui de-
beret nequaquam perficeretur: et in maiori per-
fectione mutata in melius suo quodam
modo quasi congratularetur: immo omnis
creatura de tam gloriosa et tam admirabili
sui consumatione ipsi creatori et sibi inuicem
queque suo modo eterne congratulando iocun-
daretur: quatenus quod voluntas in ratio-
bili natura sponte facit hoc et iam insensibilis

Liber primus

bilis creatura p dei dispositōem natura
liter exhiberet. Solem^o namq; in maio
rū nostroz exaltatiōe p gaudere: vt cuz
in natalicijs sanctorz exultatiōe festina
iocundamur de gloria eoz exultantes?
Quā sententiā illud adiuuare videtur
quia si adam non peccasset: differet tñ
deus illā ciuitatē pficere donec comple
to ex hominib^o q̄ expectabat numero:
ipsi quoq; homines incorpūm vt dicam
ita transmutarentur imortalem. Habe
bāt em̄ in paradiso quandā immortali
tatē id est potestātē nō mori: sed nō
erat immortalis hec potestas. quia po
terant mori: vt scz ipsi nō possēt nō mo
ri. **Qd** si ita est vt videlicet rationalem
illam z beatā ciuitatē z hāc mūdā in
sensibilem q; naturā de^o ab inicio ppo
suerit simul pficere: videt^r: qz aut illa ci
uitas nō erat cōpleta in numero ange
lorū ante maloz ruinā. sed expectabat
deus vt eā de hominib^o cōpleret: quādo
corporeā mūdi naturā in meli^o inuoua
ret: aut si pfecta erat in numero nō erat
pfecta in pfirmatōe: z differēda erat e^o
cōfirmatio: etiā si nullus in ea peccasset
vsq; ad eandē mūdi quā expectam^o re
nouationē: aut si nō diucius illa confir
matio differēda erat: acceleranda erat
mūdāna renouatio: vt cū eadē cōfirma
tōe fieret: Sed quod mūdū nouiter fa
ctū statim deus renouare z eas res que
post renouatōez illā nō erūt: in ipso ini
cio anteq; appareret cur facte essent de
struere instituerit om̄i caret ratōe. **Se**
quit^r ergo: qz angeli nō ita fuerūt in nu
mero pfecto: vt eoz cōfirmatio nō diu
differet ppterea qz mūdi noui renoua
tionē mox oporteret fieri quod nō cōue
nit. **Quod** autē eandē cōfirmationem
vsq; ad mūdi futurā renouationem dif
ferre deus voluerit: inconueniēs videt^r
presertim cū illā in aliquid^o tā cito pfe
cerit: **Et** cū intelligi possit: qz in primis
hominib^o quādo peccauerūt illā fecisse

si nō peccasset: sicut fecit in pfeuerāti
bus angelis. **Quāuis** em̄ nōdū puehe
rent ad illā equalitatē angeloz ad quā
puēturi erāt homines: cum pfectus esset
nume^o de illis assumendus: In illa ta
mē iusticia in qua erant videt^r qz si vici
sent: vt nō peccarēt temptati ita confir
marent^r cū omni ppagine sua qd vltra
peccare nō possēt: quēadmodū qz vici
peccauerūt sic infirmati sunt vt quantū
in ipsis est sine peccato esse nō possint.
Quis em̄ audeat dicere plus valere in
iusticiā ad alligandū in seruitutē homi
nē in prima psuasione sibi cōsencientes
quā valeret iusticia ad cōfirmandū cuz
in libertate sibi in eadē prima tēptatiōe
adherentē. **Nam** quēadmodū: qm̄ hu
mana natura tota que erat i parentib^o
primis: tota in illis victa est vt peccaret
(excepto illo solo hoie quē de^o sicut si
ne viri semine de virgine facere sic sciuit
a peccato ad se cernere voluit) ita i eis
de tota viciasset si nō peccasset. **Restat** ḡ
vt nō cōpleta in illo primo numero age
lorz supna ciuitas: sed de hominibus cō
plēda fuisse dicat. **Que** si rata sunt plu
res erūt electi homines q̄ sint reprob^o
angeli. **B** **Rationabilia** mihi valō
vident^r que dicis. sed quid dicem^o qz le
git^r de deo: cōstituit terminos populoz
iuxta numez filioz israhel quod quidā
quia p filioz israhel: inuenit^r angeloū
dei sic exponit vt scdm numez bonoz
angeloz assumēdus intelligat^r nume^o
electoz hominū. **A** **Hoc** nō repug
nat predictę sententię si certū nō est qd
totidez angeli cecidissent quot remāse
rūt. **Nā** si plures sunt angeli electi quā
reprobi et necesse est vt reprobos electi
homines restaurēt: z potest fieri vt bea
torū numero cōsequēt^r: z sic plēs erunt
hoies iusti q̄ angeli iniusti. **Sed** mem
to quo pacto incepti tue rīdere questiōis
tue videlicet si qd dixero maior nō con
firmer auctoritas: quāuis illud rōne p

Cur deus homo

bare videar non alia certitudie accipia
 tur nisi q̄a interi michi ita videt̄ donec
 michi deus melius aliquomodo reue-
 let. Certus em̄ sū si quid dico q̄d sacre
 scripture absq̄ dubio cōtradicat quia
 falsū est. nec illd̄ tenere volo si cognoue-
 ro. Sed si in illis rebus d̄ q̄bus diuersa
 s̄tiri possūt sine peric̄lo sicut ē illud vn-
 de nūc agim̄. Si em̄ nescim̄ vtruz plu-
 res homines eligēdi sint q̄ angeli pdi-
 ti an nō. z alterū hoz estimam̄ maḡ q̄
 alterz. nullū puto aie peric̄lū si inquā i
 his reb̄ sic exponim̄ d̄na dicta vt diū-
 sis sentencijs fauere videāf̄ nec alicubi
 inueniēf̄ vbi q̄d indubitāter tenendū sit
 determinēt nō arbitroz resp̄hendi debe-
 re Illd̄ aut̄ q̄d dixisti. cōstituit terminos
 pp̄loz seu gētiū iuxta numerū angeloz
 dei q̄d in alia trāslatione legiēf̄ iuxta nu-
 merum si. if. qm̄ ambe trāslatōnes aut
 idem significāt aut diuersa sine sp̄ugnā-
 tia. ita intelligēdū est vt p̄ anḡlos dei z
 per si. if. anḡli boni significēt̄ tr̄imō.
 aut soli hoies electi. Aut sil̄ anḡli et ele-
 cti hoies tota sc̄z illa ciuitas sup̄na. aut
 per anḡlos dei sācti anḡli tr̄im. z per fili-
 os. if. soli hoies insti. aut soli angeli per
 filios israhel. z iusti homines p̄ anḡlos
 dei. Si boni anḡli tantū designāt̄ per
 vtrūq̄ idem ē. q̄d si solū p̄ anḡlos dei.
 Si vero tota celestis ciuitas: hic est sen-
 sus: quia tamdiu assumēt̄ ppli id est
 multitudines electozū hoim̄ aut tādiu
 erūt ppli in hoc secl̄o. donec de homini-
 bus p̄destinat̄ numer̄ illius ciuitatis:
 nō dum p̄fect̄ cōpleaf̄. Sed nō video
 nūc quomō soli anḡli aut sil̄ anḡli z ho-
 mines sancti p̄ filios israhel intelligāt̄.
 sanctos aut̄ hom̄es filios israhel sicut
 filios abrahe vocari nō ē alienuz. Qui
 anḡli quoq̄ dei p̄ hoc recte possēt̄ voca-
 ri quia vitā anḡlicam imitant̄ atq̄ simi-
 tudo z equalitas illis anḡlozū promitti-
 tur in celo z quia om̄s iuste viuētes an-
 geli dei sūt. Unde et ip̄i cōfessores atq̄

martires dicūt̄. Qui em̄ cōfitef̄ et tes-
 tatur veritatē dei nūcius id ē angelus
 est. z si malus homo dicit̄ dyabolus si-
 cut de iuda dicit̄ d̄sis p̄pter similitudi-
 nem malitie. cur non z bon̄ homo dicit̄
 tur angelus p̄pter ymitationē iusticie.
 Quare possum̄ vt estimo dicere deum
 cōstituisse terminos pp̄lozū iuxta nume-
 rū electozū hominū quia tamdiu erunt
 ppli et erit in hoc mūdo hoim̄ p̄creatio
 donec numer̄ eozūdem electozū hoim̄
 cōpleatur et eo cōpleto cessabit esse ho-
 minū generatio: que fit in hac vita. Ac
 si p̄angelos dei intelligim̄ sāctos ange-
 los tr̄im et p̄ si. if. tantūmō iustos hoies:
 duobus modis intelligi pōt̄: qz cōstitu-
 it deus terminos pp̄loz iuxta numer̄ an-
 gelozū dei. aut quia tātus populus id ē
 tot homines assumēt̄ quot sunt ange-
 li dei aut quia tādiu erūt populi donec
 numerus angelozū dei cōpleatur ex ho-
 minib̄. Et hoc vn̄mō exponi posse vi-
 deo consti. ter. po. iuxta numerū si. dei
 idem quia sicut supra dictū est tamdiu
 erūt populi in hoc secl̄o donec numer̄
 sanctozū hominū assumatur: z colligif̄
 ex vtraq̄ trāslatōe: quia tot homines
 assumēt̄ quot remāserūt angeli. Un-
 de tr̄im non seq̄tur q̄uis perdit̄ angeli ex
 hominib̄ restaurādi sūt tot angelos ce-
 cidisse quot p̄seuerauerunt Quod tr̄im si
 diceret̄ inuenienduz erit quo rate non
 sint supra posite ratiōes q̄ vident̄ osten-
 dere nō fuisse i āgelis prī quoniam q̄dā
 illozū caderēt̄ illū p̄fectū numerū quem
 supra dixi z plures homines electos fu-
 turos quā fiat malī angeli. **B** Non
 me penitet quia coegi te vt de angelis
 diceret̄ Nā nō frustra factū ē: nūc redi
 ad id vnde digressi sum̄. **A** Cōstat
 deū p̄posuisse vt de hominib̄ angelos
 qui ceciderāt restauraret. **B** Certum
 est **A** Tales ergo oportet esse homi-
 nes in illa ciuitate sup̄na qui p̄ angelis
 in illā assumēt̄ q̄les illi futuri ibi erant

pro quib⁹ ibidem erūt id ē quales nunc sūt boni angeli: alioquin nō erūt restaurati qui ceciderūt: seqtur quia de⁹ aut nō poterit perficere bonū q̄ incepit aut penitebit eū tm̄ bonū incepisse que duo absurda sūt. **B** Vere oportet vt e⁹ quales sunt homines bonis anglis. **A** Boni angeli vnq̄ ne peccauerunt. **B** Non. **A** Potes ne cogitare q̄ homo qui aliq̄ peccauit nec vnq̄ deo p̄ peccato satisfecit. s̄ tm̄ impunit⁹ dimittitur equalis sit anglo qui nūq̄ peccauit. **B** Verba ista cogitare et dicere possū, sed sensū eorū ita cogitare nequeo sicut falsitatem nō possū intelligere veritatē esse. **A** Nō decet ergo deū hominem peccatorē sine satisfactione ad restauratiōnē angelorū sumere pditorū qm̄ nō paritur veritas eū leuari ad equalitatē angelorū. **B** Sic ostēdit ratio. **A** Lō sidera etiam in solo homine sine eo qd̄ debet angelis equari. vtz eū taliter deus ad beatitudinē vllā vel talem. q̄lem habebat anq̄ peccaret debeat p̄bere. **B** Dic que cogitas et ego cōsiderabo prout potero. **A** Ponam⁹ diuitem a liquē in manu tenere margaritam preciosam q̄ nunq̄ pollutio vlla tetigit quā q̄ null⁹ alius possit a mouere de manu eius nisi ip̄o pmittente et eam disponat recōdere in thesaurū suū vbi sūt carissima et preciosissima que possidet. **B** Logito hoc velut ante nos sit. **Ans.** Quid si ip̄e pmittat eādē margaritā ab aliquo inuido excuti de manu sua in scenū. tum p̄hibere posset ac postea eā descendo sumens pollutā et non lotam in aliquē locū suū mūdū et carū deinceps illam sic seruetur⁹ recōdat. Putabis ne illū sapientē. **B** Quomō hoc possū? **A** Nam nō ne esset hoc satis meli⁹ vt margaritā suam mūdā teneret et seruaret quā pollutā. **A** Nōne similiter faceret de⁹ qui hominē angelis sociandū si ne peccato quasi i manu sua tenebat in

paradiso. et permisit vt accessus inuidia dyabol⁹ eū in lutū peccati quāuis cōsentientē deijceret. Si ei p̄hibere vellet dyabolū nō posset temptare hominem: nō ne inquā similit⁹ faceret si hoīez peccati forde maculatū sine omni lauatiōe idest absq̄ omni satisfactōe ne talē semp̄ māsurrū saltē in paradisu de quo eieci⁹ fuerat reduceret. **B** Similitudinē si de⁹ faceret negare nō audeo et idcirco eum hoc facere posse nō abnuo. Videre⁹ ei aut quod p̄posuerat pagere non potuisse. aut boni p̄posui euz penituisse q̄ in deum cadere nequeunt.

Quod homo non possit saluari sine peccati satisfactōe. **XIX** **A**

Ene igi⁹ certissime quia sine satisfactōe id ē sine debiti solutiōe spōtanca nec deus pōt pctm̄ impunitū dimittere. nec peccator ad beatitudinē vel talē qualē habebat anq̄ peccaret puenire: nō em̄ hoc mō reparare⁹ hō vel talis qualis fuerat anq̄ pctm̄. **B** Rationibus tuis omnimodo cōtradice re non possum. Sed quid est qd̄ dicim⁹ deo: dimitte no. de. no. et ois gens orat deū qm̄ credit vt dimittat sibi peccata. Si em̄ soluimus qd̄ debemus cur oramus vt dimittat? **A** Nūqd̄ deus iniustus est vt iterū exigat qd̄ solutū est. Si aut nō soluimus: cur frustra oramus vt faciat qd̄ q̄ nō cōuenit facere nō pōt. **A** Qui nō soluit frustra dicit dimitte qui aut soluit supplicat q̄ hoc ip̄m pertinet ad solutiōnē vt supplicet. **A** Nā deus nulli quicq̄ debet sed ois creatura illi debet et iō nō expedit hoī vt agat cū deo quē admodū par cū pari. Sed d̄ hoc nō est opus nūc tibi respondere. **L**ū enim cognosces cur x̄ps mortuus est forsità per te videbis qd̄ queris. **B** Suffiat mihi nunc qd̄ de hac questione respondes. **A** Qd̄ aut nullus homo ad beatitudinē puenire queat cū peccato aut solui a peccato nisi soluat qd̄ rapuit peccando: sic

Uir deus homo

apte monstrasti vt etiā si veli non possim dubitare. **A** hoc quoq; nō dubitabis vt puto quia scdm mēsurā peccati oportet satisfactionē esse. **B** Aliter aliquaten⁹ inordinatū maneret pctm q; eē non potest. si deus nihil relinquit inordinatū in regno suo. Sed hoc est p̄stitutum quia q̄libz puū incōueniēs in deo impossibile ē. **A** Dic ergo quid solues p̄ peccato tuo. **B** Penitētiā cor cōtritū et humiliatū. abstinētiā et multimodos labores corporis et misericordiā dandā et dimittēdi et obedientiā. **A** Quid in hīs omib⁹ das deo. **B** An nō honoro deū quādo p̄pter timorem eius et amorē in cordis cōtritiōe letitiam tēporalem abitio in abstinētijs et laborib⁹ delectatiōes et quietē hui⁹ vite calco. in dando et dimittēdo q̄ mea sūt largiēdo in obedientia meipsū illi subitio. **A** Cū reddis aliqd qd̄ debes deo. etiā si non peccasti. nō debes cōputare pro debito quod debes p̄ peccato. Omnia aut̄ ista debes deo q̄ dicis. Tāntus nanq; debet esse in hac mortali vita amor et ad quod p̄tinet omne desiderii perueniēdi ad id. ad qd̄ factus es. et dolo: quia nondū ibi es. et timor: ne nō perueias vt nullā letitiā sentire debeas nisi de hīs que tibi aut auxilijs aut sp̄e dāt perueniēdi. Nō em̄ mereris habere. qd̄ non scdm quod es amas et desideras et de quo qd̄ nondū habes. et adhuc vtrū habiturus sis. an nō ī tanto es periclo. non doles. Ad quod etiā p̄tinet q̄tem et delectatiōes mūdanas que animum ab illa vera quiete et delectatione reuocant fugere. nisi quātum ad intentiōem illuc pueniēdi cognostis sufficere. Dationem vero ita debes p̄siderare te faceret debito. sicut intelligis qd̄ das a te nō habes sed ab illo cui⁹ seruus es tuz illi cui das. et natura te docet vt conseruo tuo id est homo homini facias qd̄ tibi ab illo vis fieri. et qd̄ non vult da-

re quod habet. nō debet accipere qd̄ nō habet. De dimissione breui⁹ dico. quia nullaten⁹ p̄tineat ad te vidicta. sicut supra dixim⁹ quia nec tu tu⁹ es. nec ille tuus aut suus qui tibi fecit iniuriam sed vni⁹ domini serui facti ab illo de nihilo estis si et de conseruo tuo te vindicas. iudicijs quod p̄p̄riū dñi et iudicis omnium est sup̄ illuz sup̄be p̄sumis. In obedientia vero quid das deo. q; non debes cui iubenti totum quod es et quod habes et quod potes debes. **B** Nihil iā au deo in hīs omib⁹ dicere me dare deo quod nō debeo. **A** Quid ergo solues deo p̄ pctō tuo. **B** Si meipsū et quicquid possū etiā qm̄ non pecco illi debeo ne peccem nihil habeo qd̄ pro peccato illi reddā. **A** Quid ergo erit de te? quomō poteris saluus eē. **B** Si ratiōes tuas p̄sideo nō video quomodo. Si aut̄ ad fidem meam recurro in fide cristiana q̄ p̄ dilectiōem operatur spero me posse saluari et qd̄ legimus si iniustus p̄uer⁹ fuerit ab īiusticia sua et fecerit iusticiā omnes iniusticias suas tradi obliuioni. **A** hoc non dicit nisi de illis qui autē expectabant cristū anteq̄ veniret aut credūt ī eum postq̄ venit. Sed cristū et cristianā fidem quasi nunq̄ fuissent posuim⁹ quādo sola ratione vtrum aduentus eius ad saluationem hominum esset necessari⁹ querere proposuim⁹. **B** Ita fecimus. **A** Sola igitur ratione procedam⁹. **B** Quāuis in angustias quasdam me deducas. desidero tamē multū vt sicut incepisti progrediari.

Quod scdm mensurā peccati oportet esse satisfactionem nec hanc homo p̄ se satisfacere possit et quāti ponderis sit peccatum. **.XX.** **A** p̄ Nam⁹ oīa illa q̄ mō p̄posuisti te p̄ pctō posse soluere te non debere et videā vtrū possit sufficere ad satisfactiōez vni⁹ tā pui pcti sicuti ē vni⁹

aspectus cōtra volūtātē dei. **B** **M**i
 si quia audio te hoc ponere i quēstionē
 putarē me hoc pctm̄ vna sola compun-
 ctōe delere. **A** **M**ōdū considerasti
 quātū pōderis i pctm̄. **B** **N**unc
 ostēde mihi. **A** **S**i videres te incō-
 spectu dei z aliquis tibi diceret aspice il-
 luc. z deus ecōtra nllaten⁹ volo vt aspi-
 tias quere tu ipse in corde tuo quid sit in
 omnibus que sūt p quo deberes ptra vo-
 lūtātē dei illū aspectū facere. **B** **N**i-
 hil inuenio p quo hic debeam nisi forte
 fin in ea necessitate possit⁹ vt sit necesse
 me aut hoc aut maius pctm̄ facere. **A**
Remoue hāc necessitatē et de solo hoc
 pctō considera si possis illud facere pte
 ipso redimēdo. **B** **A**perte video
 qd nō possū. **A** **N**e te diutius ptra hā
 qd si necesse esset aut totū mūdum z qd-
 quid deus nō ē perirez in nihilū redi-
 gi: aut te facere tam puam rem cōtra vo-
 lūtātē dei. **B** **L**um cōsidero acti-
 onem ipam leuissimū quiddā in deo eē
 sed tum intueoz quid sit cōtra volūtātē
 dei grauisimū quiddā z nulli dampno
 compabile intelligo: sed solem⁹ aliqui fa-
 cere cōtra volūtātē alicui⁹ nō reprehēsi-
 biliter vt res eius seruētur quod postea
 illi placet ptra cui⁹ volūtātē facim⁹. **A**
Hoc fit homini qui aliquādo nō intelli-
 git qd sibi sit vtile aut nō posset restau-
 rare qd pdit: sed de⁹ nllō idiget et oīa si
 perirēt posset sic ea fecit restaurare. **B**
Fateri me necesse ē quia pro cōseruāda
 tota creatura nihil deberē facere contra
 volūtātē dei. **A** **Q**uid si plures es-
 sent mūdi pleni creature sicut iste est.
B **S**i infinito numero mltiplicarētur
 et similiter mihi obtēderēt idipsū re-
 spōderem. **A** **N**ihil rectius potes.
Sed cōsidera etiā si cōtingeret vt cōtra
 volūtātē dei illū aspectū faceres qd pos-
 ses pro hic pctō soluere. **B** **N**ō ha-
 beo aliquid maius q̄ supra dixi. **A**
Sic grauitē peccam⁹ quotienscūq̄ sci

enter aliquid quātūlibet paruū contra
 volūtātē dei facim⁹ quomō semp sum⁹
 in cōspectu eius z semper ipse precipit
 nobis ne peccem⁹. **B** **E**t audio ni-
 mis piculose viuim⁹. **A** **P**atet qd
 scdm̄ q̄ntitatē pcti exiget deus satisfaca-
 tionē. **B** **N**ō possū negare. **A**
Nō ergo satisfacis si non reddis aliqd
 maius quā sit id p quo pctm̄ facere nō
 debueras. **B** **E**t rōnem video sic
 exigere z oīno esse impossibile. **A**
Nec deus vllū obligatū aliq̄ten⁹ debi-
 to pcti assumere pōt ad beatitudinem
 quia nō debet. **B** **M**imis ē grauis
 hec sentētia. **A** **A**udi adhuc aliud
 cur non minus sit difficile homiez recō-
 ciliari deo. **B** **N**isi fides me conso-
 laretur hoc solū cogeret me desperare.
Ansel. **A**udi tamen. **B**oso **D**ic
 Quā cōtumeliam fecit deo homo cū
 se pmisit a dyabolo vinci pro qua satis-
 facere non potest. **XXI.** **Ansel.**

Omo in paradiso sine peccato
 b factus quāsi positus ē p deo in
 ter deū z dyabolū vt viceret dy-
 abolū non cōsentiendo suadenti pecca-
 tum ad excusatiōem z honorē dei. z cō-
 fusionem dyaboli cum ille infirmior in
 terra non peccaret eodem dyabolo sua-
 dēte qui fortioz peccauit in celo nllō sua-
 dēte: et cum hoc homo facile posset effi-
 cere nulla vi coact⁹ sola suassione spon-
 te se vinci pmisit ad volūtātē dyaboli
 z ptra volūtātē z honorē dei. **B** **A**d
 qd vis tēdere. **A** **J**udica tu ipse si nō
 ē ptra honorē dei vt hō recōciliē illi cū
 calūnia hui⁹ cōtumelie deo irrogate. ni-
 si pus hōrauerit deū vicēdo dyabolū si-
 cut inhōrauit illū vict⁹ a dyabolo. **E**li-
 ctoria vero talis esse debz vt sic fortz ac
 potestate immortalis cōfēsū facile dya-
 bolo. vt peccaret vno iuste icurat penā
 mortalitatis ita ifirm⁹ z mortalis q̄le se
 fecit ipse p mortis difficultatē vicat dya-
 bolū vt nllomō peccet qd facere nō pōt

Iur deus homo

quādiu ex vulnere primi pcti cōcipitur et nascitur in pctō. **B** Iterū dico q̄a et ratio pbat q̄d dicitur et impossibile est. **A** Adhuc accipe vñū siue q̄ iuste non recōdialat hō nec min⁹ impossibile est. **B** Totiā p̄posuisti nobis que facere debem⁹ vt quicquid sup addas non me magis terrere possit. Anselm⁹. Audi tamen **B**olo. Audio.

Quod abstulit deo cū peccauit quod reddere nequit. .XXII. **A**

Quid abstulit homo deo cū vinci se permisit a dyabolo. **B**

Dic tu vt incepisti q̄a ego nescio: quid sup hec mala que ostēdisti potuit adde re. **A** Mōne abstulit deo quicquid de humana natura facere p̄posuerat. **B** Mō pōt negari. **A** Attēde indistric tam iusticiā et iudica scdm illā vtrū ad equalitatē pcti homo satisfaciatur deo: ni si idipsū quod p̄mittēdo se vinci a dyabolo deo abstulit: dyabolū vincēdo restituar: vt quēadmodū p hoc victus est rapuit dyabolus quod dei erat: et deus pdidit. ita p h̄ q̄d vicat pdat dyabol⁹ et de⁹ recuperet. **B** Nec district⁹ nec iustus aliquid pōt cogitari. **A** Putas ne sūmā iusticiā hāc iusticiā posse violare. **B** Mō audeo cogitare. **A** Nullaten⁹ ergo debet aut pōt accipere homo a deo q̄d deus illi dare p̄posuit si nō reddit deo totū quod illi abstulit: vt sicut p illū deus perdidit ita per illū recuperet. **Q**uod nō aliter fieri valet nisi vt quēadmodū p victuz tota hūana natura corrupta et q̄si fermētata ē pctō cū quo nullū deus assumit ad perficiendam illā ciuitatē. celestē ita per vicentem iustificetur a pctō tot hoīes q̄d illū numerū completuri erāt ad quē cōplendum factus ē hō. Sed hoc facere nullatenus pōt homo pctō: quia pctō: peccatorē iustificare nequit. **B** Et nil iustus et nil impossibili⁹. Sed ex his omnibus videtur misericōdia dei et spes hominis

perire q̄tum ad beatitudinē spectat ad quā factus ē homo. **A** Expecta adhuc parū. **B** Quid habes adhuc āpli⁹

Quia q̄diu homo non reddit quod debet non possit esse beatus nec excusetur impotentia. .XXIII. **A**

I homo dicitur iniust⁹ qui hōi non reddit q̄ debet multo magis iniustus ē qui deo debet non reddit. **B** Si pōt et non reddit vere iniustus ē. Si vero nō pōt quomō iniustus ē. **A** Forsitan si nulla in illo est impotentie causa aliq̄ten⁹ excusari potest. Sed si in ipā impotentia ē culpa si cut non leuigat pctm̄ ita nō excusat nō reddentē debitū. Nam si quis iniūgat aliq̄d opus seruo suo et p̄cipiat illi ne deiciat se in foueā q̄ illi demonstrat vnde nullaten⁹ exire possit: et seruus ille cōtempnēs mādātū et monitionē dñi sui sponte se in p̄mōstratā mittat foueā vt nullaten⁹ possit in iūctum opus officere putas ne illi aliquaten⁹ impotentia istaz ad excusationē valere cū opus iniūctū non faciat. **B** Nullomō sed ad augmentū potius culpe quomā ipē impotentia illā sibi fecit. Dupliciter nāq̄ peccauit q̄a et quod iustus ē facere. nō fecit et quod p̄ceptū ē ne facere fecit. **A** Ita homo qui se spōtē obligauit illi debito quod soluere non pōt. et sua culpa deiecit se in hāc impotentia vt nec illud possit soluere quod debebat ante pctm̄. id ē ne peccaret nec q̄d debet: quia peccauit inexcusabilis ē. Ita nāq̄ impotentia culpa ē quia nō debet eam habere ymo debet eā nō habere. Nam sicut culpa ē non habere quod debet habere ita culpa ē habere q̄d debet nō habere. Sicut ergo culpa ē hominū non habere potestatem illā q̄ accepit: vt possit cauere pctm̄ sic culpa ē illi habere impotentia p q̄ nec iusticiā teneret pctm̄ cauere nec q̄d p pctō debet reddere pōt. Spōte nāq̄ fecit vnde pdidit illā potestatem et

deuenit in hāc impotentiā. Idē em̄ ē nō habere potestātē q̄ debet habere impotentiā q̄ debet non habere. Quia ppter impotentiā reddēdi deo qd̄ debet q̄ facit vt nō reddat non excusat hoīem si non reddit quō effect⁹ pcti nō excusat pcti qd̄ facit. **B** Et graue nimis ē r̄ ita eē necesse ē. **A** Inuist⁹ ergo hō ē qui nō reddit deo quod debet. **B** Inuis⁹ ē verū nā inuist⁹ ē quia nō reddit r̄ inuis⁹ stus ē quia reddere nequit. **A** Null⁹ aut̄ inuist⁹ admittitur ad beatitudinem quoniā quēadmodū beatitudo ē sufficiētia in qua nulla ē idigētia: sic nulli cōuenit nisi i quo ita pura ē iustitia vt nulla in eo sit iniustitia. **B** Hō audeo aliter credere. **A** Qui ergo non soluit deo qd̄ debet non potest eē beatus. **B** Nec hoc cōsequē negare possū. **A** Qd̄ si vis dicere qd̄ misericors de⁹ dimittit supplicatiō qd̄ debet idcirco qd̄ reddere nequit: non pōt dici dimiterē: nisi aut̄ h̄ quod hō spōte reddere debet: nec pōt: id ē: quod recōpensari possit pctō: qd̄ si eri nō deberet p cōseruatiōe omis rei q̄ deus nō ē aut hoc quod puniendo erat ablatu⁹ iuito: sicut supra dixi id ē beatitudinē. **S**z si dimittit qd̄ spōte reddē debet hō ideo qd̄ reddere nō pōt: qd̄ est aliud q̄ dimittit de⁹ qd̄ habere non pōt. Sed derisio ē vt talis misericordia deo attribuat̄. At si dimittit q̄ inuito erat ablatu⁹ ppter impotentiā reddēdi qd̄ spōte reddere debet: relaxat de⁹ penā r̄ facit beatū hoīem ppter pcti: quia habet qd̄ debet non habere. **M**ā ipam impotentiam debet non habere r̄ idcirco q̄ diu illā habet sine satisfactione pcti est illi. **C**erū huiusmodi miscōdia dei nimis ē p̄traria iustitie illi: que nō nisi penam pmittit reddi ppter pcti. Quia ppter quēadmodū deū sibi eē contrariū ita hoc mō illū eē misericordē ē impossibile. **B** Aliā dei misericordiā video esse querēdā q̄ istā. **A** **C**erū esto di-

mittat de⁹ ei q̄ nō soluit d̄bitū idcirco qd̄ nō pōt. **B** Itavellē. **A** At q̄ diu nō reddet. aut volet reddere aut nō volet. **Q**d si volet qd̄ nō poterit indigēs erit. **S**i x̄o n̄ volet iust⁹ erit. **B** hoc nil clari⁹. **A** Siue aut̄ idiguus siue iust⁹ sit beatus nō erit. **B** Et h̄ aprū. **A** Quā diu aut̄ nō reddet beatus eē nō poterit. **B** Si rōnem seq̄tur deus iustitie nō ē qua euadat miser hominatio et miscōdia dei perire videt̄. **A** Rōnem postulasti rōnem accipe: miscōdem deū eē nō nego qui hoīes r̄ iumēta saluat quēadmodū multiplicauit misericordiā suam. **N**os aut̄ loq̄mur de illa vltiā miscōdia q̄ post hāc vitā beatū facit hoīem: hāc beatitudinē nulli dare debere: nisi illi cui penitus dimissa sūt pctā: nec hāc dimissionē fieri nisi debito reddito qd̄ debetur pro pctō scōm magnitudinē pcti sup̄apostitis rōnibus puto me sufficiēt ostēdisse. **Q**uib⁹ si qd̄ tibi videtur posse rōnibus obici dicere deberes. **B** Ego vtiq̄ nullam tuarū rōnum alq̄ten⁹ infirmari posse video. **A** Nec ego si bene cōsideretur estimo: verūtū si vel vna de omnib⁹ quas posui in expūgnabili veritate roborat̄ sufficere debet. Siue nanq̄ vno siue pluribus argumētis veritas inexpūgnabiliter mōstret̄ equaliter ab omni dubitatiōe d̄fēditur. **B** Ecce ita ē. **Q**uomō ḡ salu⁹ erit hō si ipse nō soluit qd̄ debz nec saluari valet si nō soluit qd̄ debet aut q̄ frōte asserim⁹ deū in misericordia diuītē sup̄ humanū itellectū hāc misericordiā facere nō posse. **A** hoc debes nūc ab illis exigere: q̄ x̄pm nō eē credūt necessariū ad salutē hoīs: quoz vice loq̄ris: vt dicāt q̄lī hō saluari sine x̄po possit. **Q**d si nō possūt vllomō desināt nos irridere r̄ accedāt vt iūgāt se nobis q̄ nō dubitam⁹ hoīem saluari posse p x̄pm aut desperēt h̄ vllomō posse fieri. **Q**d si horrēt credāt nobiscū i x̄pm vt possint saluari. **B** A te q̄ro sicut in

Cur deus homo

cepi vt ostendas mihi qua ratione saluetur homo per cristum.

Ex necessitate per cristum saluetur homo. .XXIII.

Omne sufficere: pbatur p cristum
 n hoiem posse saluari cu etia infideles no negent hoiem vllomodo posse fieri beatu: z satis ostensum sit qa si ponim xpm non esse: nullomodo pot inueniri salus homis. Aut em p xpm aut alio aliquomodo aut nllomodo poterit salu esse. Qua ppter si falsuz e qa nullo aut aliquo aliomodo pot hoc ee: necesse e fieri p xpm. **B** Si quis videns ronem qa alio mo no pot esse z no intelliges qua ratione p xpm esse valeat asserere velit q: nec p xpm nec vllomodo queat hoc esse quid huic respodebim? **A** Quid respodendu est illi q idcirco astruit esse impossibile qb necesse e esse qa nescit quomodo sit. **B** Quia insipiens est. **A** Lotemendū e ergo qb dicit. **B** Verum e sed hoc ipm illi ostendendū e qua ratione sit quod putat impossibile. **A** An no intelligis ex his q supra dixim? quia necesse e aliquos hoies ad beatitudinē puenire. Nam si deo e incoueniēs hoiem cu aliqua macula pducere ad b ad quod illū sine omni macula fecit: ne aut boni incepti penitere: aut ppositū implere non posse videatur: multomagis ppter eadem incoueniētā ipossibile est nullū hoiem ad hoc puehi ad qb factus e. Quap: opter aut extra fidē cristianā inueniēda e pcti satisfactio: qualem supra esse debere ostēdim: qd nulla ratō pot ostēdere aut indubitanē in illa esse credenda e. Quod em in necessaria rōne veracit esse colligitur: id in nullam debet duci dubietatem etiā si ratio quomō sit nō pcpitur. **B** Verū e qb dicitis **A** Quid ergo qris ampli? **B** Nō ad hoc veni vt auferas mihi dubitatiōem: sed vt ostēdas mihi certitudis mee rōnem Quapropter sicut me rōna

biliter deduxisti ad hoc vt videā hoiem peccatorē hoc debere deo p pctō quod et reddere nequit: z nisi reddiderit saluari nō valet: ita volo me pducas illuc vt rōnabili necessitate itelligā esse oportere oia illa que nobis fides chatholica d xpo credē pcpit: si volum saluari: z quomō valeāt ad salutē homis z qualiter deus misericōdia saluet hoiem cum non dimittat illi pctm nisi reddiderit quod ppter illud debet: z vt cerciores sint argumentatiōes tue sic a lōge incipe vt eas supra firmū fundamentū constituas. **A** Adiuuet menūc de? quia tu nullaten? mihi parcis nec cōsideras inbecillitatē sciētie mee cui tam magnū opus iniungis. **T**emprabo tamē qnquidem incepti nō in me sed in deo cōfidens z faciā qb ipō adiuuāte poterō. Sed ne fastidium hec volenti legere nimis lōga ptiuatione generem a dictis dicenda alio exordio distinguamus.

Explicit liber primus.

Inciunt capitula libri secundi.

Ominē eē factū iustū. **Ca. I.**

h Quod non moreretur si nō peccasset. **Capitulū. II.**

Quod cū corpore in quo viuit in hac vita resurgat. **Capitulū. III.**

Quod de humana natura perficiat deus quod incepit. **Capitulū. IIII.**

Qd quis hoc necesse sit fieri tū non hoc faciet cogēte necessitatez q sit necessitas que aufert gratiā aut minuit et sit necessitas que auget. **Capitulū. V.**

Qd satisfactiōem p q saluat hō nō possit facere nisi de hō. **Capitulū. VI.**

Qd necesse sit eundē ipm eē pfectum deū z pfectū hoiem. **Capitulū. VII.**

Qd ex genere ade z de virgīe semīa: deū oporteat assūere hoiez. **Ca. VIII.**

Quod necesse sit veebū solū z hoiez in vnā cōuenire psonā. **Capitulū. IX.**

Quod idē hō non ex debito moriā et quomō nō possit vel possit peccare et

cur ille vel angelus d sua iusticia laudā
dus sit cū peccare nō possint. .X.

Qd moriat ex sua ptate z q mortali
tas n ptineat ad purā hoīs naturā. XI.

Qd quis incōmodorum nostrorum
particeps sit miser tñ non sit. La. XII.

Qd cum alijs infirmitatibus nostris
ignorātiā non habeat. La. XIII.

Quomodo mors eius preualeat nu
mero z magnitudi pctōrū oīm. XIII.

Quō delectat mors eadē etiā peccata
eum perimentium. Capitulum. XV.

Qualiter deus d massa peccatrice af
sumpsit hominem sine peccato z de sal
uatione ade et eua. Capitulum. XVI.

Qd in deo non sit necessitas vel im
possibilitas et q sit necessitas cogens et
necessitas non cogens. La. XVII.

Quomodo vita xpi soluat deo p
peccatis hominuz: et quomodo debuit
xps vel non debuit pati. La. XVIII.

Quanta ratione d morte eius sequa
tur humana saluatio. Lapi. XIX.

Quā magna z q iusta sit mīa dei.

Qd impossibile sit dyabolū re
conciliari. Capitulum. XXI.

Qd in his que dicta sunt veritas ve
teris z noui testamenti pbata sit. XXII

Incipit liber scds hominē factū esse
iustum vt beatū esset. Capitulum. I.

Rationalē na

r turā a deo factaz esse iustā
vt illo fruendo beata esset
dubitari non debet. Ideo

nāq rōnalis est vt discernat inē iustū et
iniustū inter bonū z malū inter mai^o bo
nū z min^o bonū. Alioqn frustra facta ef
set rōnalis. Sed de^o nō fecit eā rōnalez
frustra. Quare ad hoc eā factā rōnalez
eē pstat. Simili rōne pbaf qz ad hoc ac
cepit ptatem discernēdi vt odisset z vi
taret malū: amaretqz et diligeret bonuz

atqz maius bonū magis diligeret z eli
geret. Aliter nāq frustra illi de^o dedis
set ptatem illā discernēdi quā vanū di
scerneret si scdm discretionē nō amaret
z vitaret. Sed nō puenit vt ds tāta po
testatē frustra dederit: ad h itaqz factaz
eē rationalē naturā certum ēvt sūmum
bonū sup omnia amaret et diligeret nō
propter aliō sed ppter ipm : si. n. ppter
aliud: nō ipm sed aliud amat. At h nisi
iusta facere nequit. Ut igit frustra non
sit rationalis: simul rationalis z iusta fa
cta ē. Quod si ad sūmū bonū eligendū
et amādū iusta facta ē aut talis ad h fa
cta ē vt aliquādo assequerē qd amaret et
eligeret aut nō. Sed si nō ad hoc iusta
est facta vt qd sic amat z eligit assequa
tur: frustra facta ē talis vt sic illud amet
et eligat nec vlla ratio erit cur illd asseq
debeat aliqui. Quādiu ergo amando z
eligendo sūmū bonū iusta faciet: ad qd
facta ē misera erit: qz indigēs erit cōtra
volūtātē non hūdo qd desiderat qd ni
mis absurdū ē. Quā ppter rōnalis na
tura iusta ē facta vt sūmo bono fruendo
btā esset. homo q qui rōnalis natura ē:
factū ē iust^o ad h vt dō fruēdo btūs eēt

Qd hō n moreret si nō peccasset. II
Qd at talis factū sit vt necita
q te non moreret hoc facile pbaf
qz vt iā dixim^o sapientie et iusti
cie dei repugnat vt cogeret mortē pati
sine culpa: quē iustū fecerat ad eternam
btitudinē. Sequit^o q quia si nunq pec
casset nūq moreretur.

Qd cū corpore i quo viuit in hac vita
resurgat. Capitulum. III.

Idē apte quāq futura mortuo
v rū resurrectio pbaf. Quippe
si hō pfecte restaurādus ē talis
debet testitui qlis futur^o erat si non pec
casset B Aliē eē nō potest A Quē
admodū igit si nō peccasset hō cū eodē
quod gerebat corpore incorruptibilita
tem transmutandus erat ita oportet vt

Secundus

Cur deus homo

cum restaurabitur cum suo in quo vivit
 i hac vita corpore restauret. **B** Quid
 respondebimus si quis dicat quia hoc
 fieri oportet de illis in quibus humanum gen-
 restaurabitur et reprobis vero non est neces-
 se. **A** Nil iustum aut conveniens intelligit
 quam ut sicut homo si perseverasset iusticia to-
 tus id est anima et corpore eterne beatus esset:
 ita si perseverat in iusticia totus similiter eter-
 ne miser sit. **B** Breuiter mihi de his
 satisfecisti.

Q de humana natura proficiat deus quod
 inceptit. **Capitulū. III.**

E huius est facile cognoscere quoniam
 ad hoc de humana proficiat deus natura
 quod inceptit: aut inuani fecit: tam sub-
 limem naturam ad tantum bonum. At si nihil profici-
 osi agnoscat deus fecisse quam rationalem na-
 turam ad gaudendum de se: valde alienum est
 ab eo ut illam rationalem naturam penitus peri-
 rinat. **A** Necesse est ergo ut de huma-
 na natura proficiat quod inceptit hoc autem fie-
 ri sicut diximus nequit nisi per integram partem
 satisfactionem quam nullus peccator facere po-
 test. **B** Intelligo iam necesse esse ut deus
 proficiat quod inceptit: ne aliter quam deceat a
 suo incepto videatur deficere.

Quamuis hoc necesse sit fieri tamen hoc
 non faciet cogente necessitate et quod sit necessi-
 tas que aufert gratiam aut minuit et sit neces-
 tas que augeat. **B**olo. **Cap. V.**

Ed si ita est videtur quasi cogi deus
 necessitate vitandi indecencia ut salu-
 tem procuret humanam. **Q**uod non negari
 poterit plus hoc propter se facere quam propter
 nos. At si ita est quam gratiam illi debemus pro
 eo quod facit propter se. **Q**uod etiam nam imputa-
 bimus salutem eius gratie: si nos saluat necessi-
 tate. **A** Est necessitas que beneficii gratiam au-
 fert aut minuit et est necessitas qua maior ex
 beneficio: gratia debetur. **L**u enim aliquis ea
 necessitate cui subiaceret inuitur beneficium: aut
 nulla aut minor illi gratia debetur. **L**u ve-
 ro ipse se sponte necessitate beneficii subdit

nec inuitur causa sufficit tunc utique beneficii gra-
 tiam meretur maior est. **N**on enim hec est dicenda
 necessitas sed gratia quod nullo cogente illam
 suscepit aut seruat sed gratis. **N**am si quod
 hodie sponte permittis te cras daturum ea-
 dem cras voluntate das: quamuis necesse sit te
 cras reddere permittit: si non poteris aut
 non vis metiri. non tamen minus tibi debet
 ille pro impedito beneficio cui das quam si non
 permisisses: quoniam te debitor ante tempus
 dacionis illi facere non es cunctatus nec co-
 actus. **T**ale est cum quis sancte conuersationis no-
 uet propositum. **Q**uamuis namque seruare illud
 ex necessitate post notum debeat ne apostata-
 te damnationem incurrat et licet cogi pos-
 set seruare si nolit: si tamen non inuitur ser-
 uat quod vouit non minus sed magis gratum
 est deo quam si non vouisset: quoniam non solum
 communem vitam sed etiam eius licentiam sibi pro-
 pter deum abnegauit. **N**ec sancte viuere di-
 cedum est necessitate: sed eadem que vouit liber-
 tate. **Q**uare multo magis si deus facit bo-
 num homini quod inceptit: licet non deceat eum a
 bono incepto deficere: totum gratie debe-
 mus imputare quod hoc propter nos non pro-
 pter se (nullus egens) inceptit. **N**on enim illud la-
 tuit quod homo facturus erat cum illud fecit: et tamen
 bonitate sua illud creando sponte se ut profice-
 ret inceptum bonum quasi obligauit. **D**enique
 deus nihil facit necessitate: quod nullo modo cogit
 aut prohibet aliquid facere. **E**t cum dici-
 mus deum aliquid facere quasi necessitate vitandi
 inhonestate quam utique non timet potius in-
 telligendum est quod facit necessitate seruande ho-
 nestatis que scilicet necessitas non est aliud quam
 immutabilitas honestatis eius: quam a se-
 ipso et non ab alio habet: et idcirco improprie
 dicitur necessitas. **D**icimus tamen quod necesse est
 ut bonitas dei propter immutabilitatem suam pro-
 ficiat de homine quod inceptit quamuis totum sit
 gratia quod fecit bonum. **B** **L**ocedo
 satisfactionem per quam saluat homo non
 possit facere nisi deus homo. **VI.**

Ec autem fieri nequit nisi sit qui
 soluat deo pro peccato hominis

us bonum magis diligere
 iter namque frustra illud
 n illa discernendi quia
 si secundum discretionem non
 Sed non uenit ut de
 istra decenter ad huius
 le natura certum est
 omnia amaret et dilige-
 ris sed propter ipsum. **A**u-
 pm sed aliud amat. **B**er-
 e nequit. **E**t igitur frustra
 lis: simul rationaliter
 id si ad summi boni
 iusta facta est aut talis
 quando allegretur quod
 t non. Sed si non ad bonum
 quod sic amat et diligit
 facta est talis ut sic
 : ulla ratio enim cur illud
 si. **Q**uamdiu ergo
 mi bonum iusta facerem
 a enim: quod indiget
 n huius quod desiderat
 i est. **Q**uia propter
 facta ut summo bono
 mo quod rationalis
 ad huius de fructu
 moreret si non peccat
 d at talis factus
 n moreret hoc huius
 ia diximus sapienter
 nat ut cogit
 est iustum fecerat ad
 equit quod quia si
 oreretur.
 ore i quod uiuit
 Capitulū
 apre quod futura
 surrectio probat. **Q**uod
 pfecte restauratus
 quis futurus erat
 it esse non potest. **A**u-
 si non peccasset huius
 corpore in corpore
 indus erant opor-

aliqd maius q̄ omne qd̄ de⁹ nō est. **B**
Ita cōstat. **A** Illū q̄ q̄ de suo poterit
deo dare aliqd̄ qd̄ super omē qd̄ s̄ deo
est maiori eē necesse ē q̄ omē quod nō ē
deus. **B** Nequeo negare. **A** Nihil
aut̄ ē qd̄ sup̄ oē sit qd̄ de⁹ nō ē: nisi de⁹.
B Clerū ē. **A** Nō q̄ potest hāc satis-
factionē facere nisi de⁹. **A** Sic seq̄tur
A Sed nec facere illā debz nisi hō alio
qui nō satisfaciť hō. **B** Nō videt̄ ali-
quid iustus. **A** Si q̄ sicut constat ne-
cesse ē vt de hoibus pficiatur illa sup̄na
ciuitas: nec hoc eē valet: nisi fiat p̄dicta
satisfactio q̄ nec pōt facere nisi de⁹ nec
debet nisi hō: necesse ē vt eā faciat deus
homo. **B** Bñdictus de⁹ iam magnū
quiddā inuenim⁹ de hoc q̄ q̄rimus p̄se
quere igitur vt incepisti. Scio em̄ quia
deus nos adiuuabit. **A** Inuestigādū
est quomō possit fieri deus homo.

A necesse sit eundē ip̄m eē p̄fectum
deū z p̄fectum hominem. .VII.

Diuina natura z humana si pos-
sunt inuicē mutari: vt diuina fi-
at humana: vl̄ humana diuina
nec ita misceri vt quedā tertia sit ex dua-
bus que nec dīna sit omnino nec huma-
na. Deniq̄ si fieri possēt vt altera in alte-
ram cōuerteret̄ aut esset tm̄ de⁹ z nō hō
aut solū hō z nō deus. Aut si miscerētur
ita vt ex duabus corruptis fieret quedā
tertia. quēadmodū de duobus indiui-
uis aīalibus diuersarū specierū mascu-
lo et femina nascit̄ terciū qd̄ nec patris
integrā nec matris seruat naturā sed ex
vtr̄q̄z terciā nec hō esset nec deus. Nō
igif̄ pōt fieri hō de⁹ quē querimus ex di-
uina z humana natura: aut cōuersiōe al-
terius in alteram aut corruptiua cōmi-
xtione vtriusq̄z in terciā: q̄ hec fieri neq̄
unt: aut si fieri valerent nil ad hoc qd̄ q̄-
rimus valeret. Si aut̄ quolibet mō con-
iungi: ita dicuntur hec due nature inte-
gre: vt cū alius sit hō alius deus: z non
idē sit deus q̄ z hō impossibile est vt am-

bo faciant q̄ fieri necesse est. Nā de⁹ nō
faciet: q̄ nō debeat: z hō nō faciet quia
nō poterit: vt ergo hoc faciat deus hō:
necesse ē eundē ip̄m esse p̄fectū deū: z p̄fe-
ctum hoīem qui hāc satisfactionē factu-
rus est: qm̄ eā facere nō pōt nisi sit ver⁹
deus nec debeat nisi sit verus hō. Quo-
niā q̄ seruata integritate vtriusq̄z natu-
re necesse est inueniri deū hoīem nō mi-
nus necesse est has duas naturas inte-
gras cōueniri in vnā p̄sonam quemad-
modū corpus et anima rōnalis cōueni-
unt in vnū hoīem: qm̄ aliter fieri nequit
vt idē ip̄s sit p̄fectus deus et perfectus
homo. **B** Totū mihi placet qd̄ dicis

Qd ex genere ade z de virgine femi-
na deū opteat assumere hoīem. VIII.

Estat nūc querere vnde et **A**
r quō assumet deus humanā na-
turā. Aut em̄ assumet eā d̄ adā
aut faciet nouū hoīem quēadmodū fecit
adā de nullo alio hoīe. Sed si nouū ho-
minē faciet nō ex ade genere: nō pertie-
bit ad genus humanū quod natū est de
adam: q̄re nō debeat satisfacere p̄ eo q̄
nō erit de illo. Sicut em̄ rectū est vt pro
culpa homīs nō satisfaciť ita necesse ē
vt satisfaciens idē sit qui peccator: aut
eiusdē generis. Aliter nāq̄ nec adā nec
genus ei⁹ satisfaciť p̄ se. Ergo sicut de
adā et eua pctm̄ in oēs hoīes ppagatū
est: ita nullus nisi vel ip̄i vel q̄ de ill̄ na-
scitur p̄ pctō hoīm satisfacere dz. Quō
ergo illi nequeunt: necesse est vt de illis
sit q̄ hoc faciet. Ampli⁹ sicut adā z totū
gen⁹ ei⁹ p̄ se stetit sine sustentatōe alte-
ri⁹ creature si nō peccassz: ita optet vt si
idem genus resurget post casum p̄ se re-
surgat z releuet̄. Nā p̄ quēcunq̄z in sta-
tum suum restituatur per illū vtr̄q̄z sta-
bit p̄ quē status suū recuperabit. Deus
etiam quando humanā naturā p̄mit⁹
fecit in solo adam: nec feminā vt d̄ vtro-
q̄z serui multiplicarētur homines facere
voluit nisi de ip̄o vñ ip̄e apte mōstrauit

Secundus

Cur deus homo

se nō nisi de adam voluisse facere qd de humana natura factus erat. Quapropter si gen^o ade p aliquē releuat hoicm q nō sit de eodē genere nō in illā dignitatē quā habiturum erat si nō peccasset adam: et iso nō itēgre restaurabit et dei ppositū deficere videbit que duo incōueniētia sūt. Ergo necesse ē vt de adam assumat hō p quē restauret genus ade.

B Si rōem seqmur sicut ppositum hoc inuitabilit oportet eē. **A** Inuestigem^o nūc vtrū assumēda sit a deo natura hois de patre et matre sicut alij homines aut de viro sine femina aut de femina sine viro. **R**ā quocunq; mō ex his tribus modis sit de adā et de eua erit de qbus ē omis hō vtriusq; sexus: nec aliq; modus ex tribus his facilior ē doq; alij vt eomō potius debat assumi.

B Bene pcedis. **A** Verum nō ē opus multo labore vt ostēdat quia mūdius honesti^o pcreabitur hō ille de solo viro vel femina q; de mixtiōe vtriusq; sicut omnes alij filij hoim. **B** Sufficit. **A** Aut ergo de solo viro aut de sola femina assumēdus ē. **B** Aliū de nō pōt. **A** Quatuor modis pōt de^o facere hoicm videlicet aut de viro et de femina: sicut aspiduus vsus mōstrat: aut nec d viro nec de femina sicut creauit adam: aut de viro sine femina sic fecit eua: aut de femina sine viro q nondū fecit. vt igit hunc q; modū probet sue subiacere potestati et ad hoc ipm opus dilatū eē nil cōuenientius q; vt de femina sine viro assumat illū hoiez quē querim^o. Vtrū a sit d virgine aut de nō virgine digni^o h fiat: nō ē op^o disputare: s; sine oī disputatiōe asserēdū ē: q; d virgine deū hoiez nasci oportet.

B Scdm placitum cordis mei loqueris. **A** Est ne solidū hoc qd diximus aut vanū aliquid sicut nubes: qd dixisti nobis ifideles obicere. **B** Nil solidius. **A** Pinge igitur non sup fictam vanitatē sed sup solidā veritatem

et dic: q; valde cōuenit vt quē admodū hominis peccatū et causa nostre dāpnatiōis initium sumpsit a femina: ita medicina peccati et causa nostre salutis nascatur de femina: ac ne mulieres desperent se pūrrere ad sortem beatorū quoniam de femina tantū malū pcessit oportet: vt ad reformādā spem eaz de muliere tantū bonum procedat. Pinge et hic. Si virgo erat que causa fuit humano generi totū mali multo magis decet vt virgo sit que causa erit totius boni. Hoc quoq; pinge. Si mulier quā fecit deus de viro sine femina facta est de virgine conuenit valde vt vir quoq; q; fiet de femina sine viro fiat de virgine. Sed de picturis que possint pingi sup hoc: quia deus homo de virgine muliere nasci debet: ista nunc sufficiant.

B Talis pulcre et rōnabiles sūt picture iste Quod necesse sit verbū solū et hoiez in vnā cōuenire psonā. **IX. A**

Tunc quoq; querendū ē in qua persona deus qui ē tres psonae hominē assumat. Plures enim persone neque sūt vnū eūdemq; hominē assumere in vnitate persone. Quare in vna persona tantū hic fieri necesse ē. Sed de hac vnitate persone dei et hominis et in qua persona dei hoc magis fieri oportet in epistola de incarnatione verbi ad dominū papam vrbaniū directa q̄tum ad presentē inuestigatiōem sufficere puto locutus sū.

B Breuiter tamē hoc tange cur potius persona filij debeat incarnari quā patris et spiritus sancti. **A** Si quelibet alia persona incarnaretur erunt duo filij in trinitate filij scilicet dei qui et ante incarnationem filius est et ille qui per incarnationem filius erit virginitatis et erit in personis que semp equales esse debent inequalitas secundum dignitatem natiuitatum. Digniorē namq; natiuitatem habebit natus ex deo quam natus ex virgine. Itē si pater fuerit icar-

si q; fieri necesse est. hō nō debet: et hō nō facit: vt ergo hoc faciat deus: nō dē ipm esse pccatū: em qui hāc satisfaciōem nō eā facere nō pōt: debet nisi sit verus hō. Ita integritate vniūq; est inueniri deū hoicm: et est has duas naturas in vna psona quous et anima rōnalis: hōiem: qm aliter fieret: sit pccatus deus et pccatū. Totū mibi placet q; tenere ade et de vniūq; at assumere hoicm. Ut at nūc querere vnde assumet deus humanū. Aut em assumat eū: nū hoicm quē ad hō: alio hoie. Sed hō nō ex ade generat: hō humanū quod nō dō debet satisfaciōem. Sicut em vniūq; nō satisfaciōem: nō dēz sit qui peccatū. Alter nāq; nec dō satisfaciōem: nō dēz sit qui peccatū. In oēs hoiez pccatū nisi vel ipi vel q; dōim satisfaciōem: eunt: necesse est vt. Ampli^o sicut ad hō: tūctes sine sustentatiōe nō peccass; ita oporteret surget post calum: f. Itā p quēcumq; tuatur per illū vniūq; suū recuperat. Et humanā naturā pccatū: nec femina vtrū icarētur homines: hō vniūq; apte mōstrat.

Liber secundus

natus erūt duo nepotes in trinitate q̄a pater erit nepos parētū virginis p̄ hominē assumptū z verbū cum nil habeat de hoīs nepos tamē erit virgini q̄a filij ei⁹ erit filius. Que oīa incōueniētia sūt nec in carnatiōe verbi cōtingūt. Est et aliud cur magis pueniat incarnari filio q̄ alijs psonis: quia cōueniētius sonat filij supplicare patri q̄ aliā psonā alijs. Itē hō p̄ quō erat oraturus z dyabolus quē erat expugnatur⁹ ambo falsā similitudinē dei p̄ ppriā volūtātē p̄ se sūperāt. Unde q̄si speciali⁹ aduer⁹ p̄sonā filij peccauerāt qui vera p̄ris similitudo creditur. Illi itaq̄ cui specialius fit iniuria pueniētius attribuit̄ culpe vi dicta aut indulgētia. Qua p̄pter cū ratio noa ineuitabilis p̄dixerit ad hoc vt necesse sit diuinā et humanā naturā in vnā conuenire psonā nec h̄ fieri possit in pluribus psonis dei z hoc cōueniētius fieri pateat in psona verbi q̄ in alijs: necesse ē verbū dei z hoīem in vnā cōuenire psonā. **B** Sic ē via qua me ducis vndiq̄; mūta ratiōe vt neq̄ ad dextram neq̄ ad sinistā videā me ab illa posse declinare. **A** Nō ego te duco sed ille de q̄ loq̄mur: sine q̄ nil possum⁹ nos ducit vbi cūq̄; viā veritatis tenem⁹. **Q**uod homo id ē non ex debito moriatur z quomō possit vel nō possit peccare z cur ille vel angel⁹ de sua iusticiā laudādus sit cū peccare nō possit. **X.** **Q**uod si aut̄ homo ille sit moritur⁹ ex debito sicut alijs hoīes ex debito moriatur nunc inuestigare debem⁹. Sed si adam moritur⁹ nō erat si non peccasset multo magis iste mortē pati nō deberit in quo peccatū eē nō poterit quia de⁹ erit. **B** In hoc volo te aliq̄ntulū morari. Siue em̄ dicatur posse siue non posse peccare in vtroq̄; mihi non parua nascitur questio. Nam si nō posse peccare dicitur. Et em̄ aliquantulū loquar nō quasi de illo qui nūq̄ fuit

set sicut hacten⁹ fecimus: sed velud de eo quē z cuius facta nouim⁹ quis neget illū multa potuisse facere que pctā dicimus. Quippe vt alia taceā quomō dicem⁹ eum nō potuisse mentiri quod sēp peccatū ē. Cum em̄ dicat iudeis de patre: si dixero quia nō scio eū ero similis vobis mendax z inter hec verba dicat non scio eū: quis eum dicat. eadē tres nequiuisse p̄ferre dictōes siue alijs verbis vt sic diceret nō scio eum. Quod si faceret vt ipse ait: esset mendax q̄ est esse peccatorē. Quare quoniam hic potuit peccare potuit. **A** Et hoc dicere potuit z hoc peccare non potuit. **B** hoc ostende. **A** Omnis potestas sequit̄ volūtātē. Cū enim dico quia possis loqui vel ambulare: subaudi⁹ si volo. Si enim non subintelligit̄ volūtās non ē potestas sed necessitas. Nam cū dico quia nolens possis trahi z vinci non est nec mea potestas sed necessitas z potestas alteri⁹. Quippe non ē aliud possis trahi vel vinci: q̄ alius me trahere vel vincere pōt. Possim⁹ itaq̄; dicere de cristo quia potuit mentiri si subaudiatur si vellent: z quomō mētiri non potuit nolēs: nec potuit velle mentiri: nec minus dici pōt nequiuisse mentiri. Sic itaq̄ potuit z non potuit mentiri. **B** Nūc redeam⁹ ad inuestigandū de illo q̄si nōdū sit sicut incepim⁹. Dico igit̄: si peccare nō poterit q̄a sicut dicitis non poterit velle ex necessitate seruabit iusticiā: q̄re nō ex libertate arbitrij iust⁹ erit. Que igitur gratia illi p̄ iusticiā sua debet̄. Solem⁹ nāq̄; dicere deū idcirco fecisse angelū et hoīem tales q̄ peccare possēt: q̄ten⁹ cū possēt deserere iusticiā et ex libertate arbitrij seruaret̄: gratiā z laudem mererentur que illis si ex necessitate iustifessent non deberent. Anselmus. Nonne angeli qui modo peccare nequeunt laudandi sunt. Boso. Sūrvitq̄; q̄a hoc q̄ modo nō possunt

Cur deus homo

meruerit p hoc qd potuerit z noluerit.
A Quid dicis de deo q peccare non pot nec hoc meruit p potestate peccandi qua non peccauit none laudandus e p iusticia sua. **B** Ihic volo vt respondeas p me. na si dico euz non ee laudandū scio me metiri. Si aut dico laudandū timeo: infirmare rōnem q̄ dixi de angelis. **A** Angeli nō sūt laudandi d iustitia sua q̄a peccare potuerūt quia noluerūt sed q̄a p hoc quodammodo a se habēt quod peccare nequnt in quo aliq̄tenus siles sūt deo: qui a se habz quicquid habet. Dicitur em̄ aliqd quod non aufert quādo pot: z facere ee aliquid qui cum possit idipm facere non ee. nō facit. Sic itaq; cum angelus potuit auferre sibi iusticia z nō abstulit z facere se nō ee iustū z nō fecit recte asserit ipe sibi dedisse iustitiam z seipsū iustū fecisse. Hoc igitur mō habet a se iusticia quia creatura eaz aliter a se habere nequit. z idcirco laudandus e de sua iustitia z nō necessitate. sed libertate iust e. q̄a improprie dicit necessitas vbi nec coactio vlla e nec prohibitio. Quia ppter quoniā de pfecte habet a se quicquid habet ille maxime laudandus e de bonis que habz z seruat nō vlla necessitate sed sicut supra dixi ppria z eterna imutabilitate. Sic ergo hō ille qui idē ipse deus erit quoniā omne bonū qd ipe habebit a se habebit. nō necessitate sed volūate z libertate z a seipso iust z idcirco laudandus erit. Quāuis em̄ humana natura a diuina habeat qd habebit. idem tamen ipse a seipso (qm̄ due nature vna persona erūt) habebit. **B** Satisfecisti mihi ex hoc z apte video qz z peccare non poterit: z tamē laudandus erit d iustitia sua. Sed nūc querēdū estimo: cū de talē posset facere homiem cur nō tales fecit angelos et duos primos homies vt similiter z peccare nō possent z de iusticia sua laudandi essēt. **A** Intelligis qd dicas. **B**

Video: mihi intelligere z idcirco quero cur eos tales nō fecit. **A** Quoniam nō potuit nec debuit fieri vt vnus quisq; eoz ee idem ipse qui deus sicut d hoie isto dicim: z si queris cur nō vel tot q̄t sūt persone dei vltaltē de vno hoc fecit rīdeo quia ratio tunc fieri nllaten hoc exigebat. sed omnio (quia deus nil sine ratioe facit) phibeat. **B** Erubesco quia hoc quesui dic quod dicitur eras. **A** Dicam ergo quia mori non debet quoniam non erit peccator. **B** Concedere me oportet.

A moriat ex sua potestate q mortalitas nō p̄teat ad purā hois naturā. **XI**
Tunc autē restat indagare vtrū possit mori scdm humanā naturam. nā scdm diuinā incorruptibilis semper erit. **B** De hoc cur dubitare debem cū ipe verus hō futur sit z ois hō naturalit mortal sit. **A** Nō puto mortalitātē ad purā sed ad corruptā hois naturā ptinē. Quippe si nūq; peccasset hō z immortalitas ipsi immutabiliter firma esset: nō tū minus homo ee verus. z quādo mortales in incorruptibilitatē resurgēt non minus erunt veri homines: Nā si ptineret ad veritatē humano nature mortalitas: nequa q̄ posset esse homo q̄ esset immortalis: nō q̄ ptinet ad sinceritatē humane nature corruptibilitas: siue incorruptibilitas: quoniam neutra facit aut destruit homines: s̄ altera valet ad eius miseriam: altera ad beatitudinem. Sed quoniā nullus homo qui non moriatur. Idcirco mortale ponitur in hominis diffinitioe a philosophis: qui non crediderunt totū hominē: aliq̄n potuisse aut posse esse immortalē. Quare nō sufficit ad demonstrandum illum hoiem debere mortalem esse hoc quia verus erit. **B** Quere ergo tu aliam rationē: quia ego illam nescio si tu nescis qua ille probet et posse mori. **Anselmus.** Dubium non est quia

cut deus erit ita omnipotēs erit. **B** Uñ est. **A** Si ergo volet poterit animam suam ponere et itez sumere. **B** Si hñ nō pōt nō videt q̄ sit om̄ipotens. **A** poterit igit̄ nūq̄ mori. Si volet. et poterit mori et r̄surgere. Siue aut̄ aiām suā ponat nlo alio faciēte. siue ali⁹ hñ faciat vt eā ponat ip̄o p̄mittēte. quātū ad potestātē nil differt. **B** Nō ē dubium. **A** Si igitur voluerit p̄mittere poterit occidi. sed si noluerit nō poterit. **B** Ad hoc nos indeclinabilē p̄ducit ratio. **A** Ratio quoq̄ nos docuit. q̄a oportet eū mai⁹ aliquid habere. quā quicquid sub deo est. q̄d sp̄ote det et nō ex debito deo. **B** Ita ē. **A** hoc aut̄ sub illo nec extra illū iueniri pōt. **B** Uerū ē. **A** In ip̄o igitur inueniendū ē. **B** Sic seq̄tur. **A** Aut igitur seip̄m aut aliqd̄ de se dabit. **B** Nō possū aliter intelligere. **A** Que rendū nūc ē cuiusmodi hec datio debet eē. Dare nāq̄ se nō poterit deo. aut aliquid de se quasi nō habēti vt suus sit quoniā omnis creatura dei ē. **B** Sic est. **A** Sic ergo itelligēda ē hec datio. q̄ aliqm̄o ponet se ad honorez dei: aut aliqd̄ de se quomō debitoz non erit. **B** Ita sequitur ex supradictis. **A** Si dicim⁹ quia dabit seip̄m ad obediēdū deo. vt p̄seuerant̄ seruādo iusticiam subdat se ei⁹ volūtati. non erit hoc dare q̄d de⁹ ab illo nō exigat ex debito. Omnis em̄ rōnalis creatura debet hāc obediētiā deo. **B** hoc negari nequit. **A** Alio itaq̄ mō oportet vt det seip̄m deo aut aliqd̄ de se. **B** Ad hoc nos impellit ratio. **A** Uideam⁹ si forte hoc sit vitā suā dare: siue ponere aiām suā. siue tradere seip̄m morti ad honore dei. hoc em̄ ex debito de⁹ nō exiget ab illo. qm̄ nāq̄ nō erit pctm̄ in illo nō debet mori vt dixim⁹. **B** Aliter nequeo intelligere. **A** Cōsideremus adhuc vtrū sic rōnabilē pueniat. **B**

Dicitur ego libenter audiā. **A** Si homo p̄suauitatē peccauit an nō cōuenit vt p̄ asperitatē satisfaciatur? Et si tam facile vicit⁹ ē a dyabulo vt deū peccādo ex honoraret. vt facili⁹ nō posset. nōne iustū ē vt homo satisfaciēs deo p̄ pctō. tāta difficultate vincat dyaboluz ad honore dei: vt maiori nō possit. An nō ē dignū quaten⁹ qui se sic abstulit deo peccādo vt se plus auferre nō posset: sic se det deo satisfaciēdo vt magis se nō possit dare. **B** Non ē aliquid rōnabilē. **A** Nil aut̄ asperius aut difficilius potest homo ad honore dei sp̄ote et non ex debito pati q̄ mortē. et nullaten⁹ seip̄m pōt homo magis dare deo quātum se morti tradit ad honore illi⁹. **B** Uerū sūt oīa hec. **A** Talē ergo oportet eū esse qui p̄ pctō hominis satisfacere volet vt mori possit si velit. **B** Uti deo hominem illū plane quē querim⁹ talē esse oportere q̄ nec ex necessitate moriatur qm̄ erit om̄ipotēs. nec ex debito q̄a nunq̄ peccator erit et mori possit ex libera volūtate quia necessariū erit. **A** Sūt et alia mlt̄a cur eū valde cōueniat hominum similitudinē et conuersatiōez absq̄ peccato habere que facili⁹ et clari⁹ per se patent. in eius vita et operibus quam velut ante experimentuz sola ratione monstrari possint. Quis enim explicet quam necessarie. quam sapienter factum sit. vt ille qui homines erat redēpturus et de via mortis et perditionis ad viam vite et beatitudinis eterne docendo reducturus: cum hominibus cōuersaretur et in ipsa conuersatione cum eos doceret verbo q̄lit̄ viuere deberent seip̄m exēplū p̄beret. Exēplū autem se ipsum quomodo daret infirmis et mortalibus vt propter iniurias aut contumelias aut dolores aut mortem a iustitia non recederent si ipsum hec omnia sentire non agnoscerent.

Quāuis in comodozim nostrorū

Secundus

Cur deus homo

particeps sit miser tñ nō sit **B.** XII.

Anna hec parēter oñdūt eum mortalē z incōmodorū nostrorū participē esse oportere. Sed hec omnia miserie nse sūt. Nunquid z miser erit. **A** Nequaquē. Nam sicut ad beatitudinem non pertinet comodū quod habet quis cōtra volūtātē. ita nō est miseria apprehēdere sapienter nulla necessitate aliqđ incomodū scđm volūtātē **B** Concedendum est.

Quod cum alijs infirmitatib⁹ nostris ignorantia non habeat **XIII.**

Erum in hac similitudine quā habere debet euz hominibus. dic vtrum ignorantiaq; sicut alias infirmitates nostras habitur⁹ sit **A**

Quid dubitas de deo vtrū sit oīa sciēs **B**

Quia quāuis sit immortalis futurus ex diuina natura. mortalis tñ erit ex hūana. Cur ergo nō silit poterit ille hō esse vere ignorās sicut vere mortal⁹ erit.

A Illa hoīs assumptio in vnitatē p̄sone nō nisi sapienter a summa sapia fi et: z ideo nō assumet in homie qđ nullo mō vtile sed valde noxiū est ad op⁹ qđ idē hō factur⁹ est.

Ignorātia nāq; ad nihilum illi vtilis esset: sed ad multa noxia Quō em̄ tot z tāta opa que factur⁹ est faciet sine summa sapia Aut quō illi hoies credēt si eū scūt nesciū.

Si autēz nesciet ad qđ erit illi vtil⁹ ignorātia illa. Deinde si nul amat nisi qđ cognoscitur sicut nihil erit boni qđ nō amet: ita nullū bonū erit qđ ignoret. Bonum autē nemo p̄fecte nouit nisi qđ id a malo scit discernere: hāc quoq; discretionē null⁹ scit facere nisi qui malū nō ignorat.

Sicut igitur ille de quo loquimur oē p̄fecte sci et bonū: ita nullū ignorabit malū. Omne igitur habebit sciam q̄uis eā publice in hoīm cōuersatiōe nō oñdat.

B Hoc in maiori etate ita videtur sicut dicitur: sed in infantia sicut nō erit tēpus cōgruū vt in illo appareat sapia: ita non

erit opus: z ideo nec cōgruū vt illā habeat. **A** Nonne dixi qđ sapienter fiet illa incarnatio. Sapienter nāq; assumet deus mortalitatē qua sapient⁹ (qđ valde vtiliter) vtet. Ignorāter xō nō poterit assumere sapient⁹: qđ nūq; est vtilis: sed semp noxia nisi forte p̄ eā mala volūtātē (que nunq; in illo erit) ab effectu restringitur. **Mā** z si aliquādo ad aliud nō nocet h̄ solo tñ nocet: qđ scie bonū aufert: z in vt breuiter absoluā qđ queris ex quo hō ille erit plenus deo: sp̄ in seipso erit: vñ nunq; erit sine eius potentia z fortitudine et sapia **B** Quis h̄ in x̄po fuisse semp nō dubitarē: ideo tñ quesui vt de hoc quoq; rōnem audirem Sepe nāq; aliquid esse certi sumus: et tamen hoc ratione pbare nescimus.

Quomodo mors eius p̄ualeat numero z magnitudini pctōz oīm. **XIII**

Unc rogo vt doceas me quomodo

modo mors eius p̄ualeat numero z magnitudini pctōz oīm

um cū vnū (qđ putamus leuissimū) peccatū tā infinitū monstres vt si numerus obtendat infinitus mūdōzū q̄ sic pleni sunt creaturis sicut iste ē nec possint seruari nisi redigant in nihilū: nisi faciat aliquis aspectū vnū cōtra volūtātē dei non tñ fieri debeat.

A Si p̄ns esset hō ille et quis eēt sciēs z diceret tibi nisi occidas hoīem illū p̄bit mundus iste totus: z quicqđ deus nō est faceres hoc p̄seruanda oīa alia creatura.

B Nō facerem etiam si mihi infinitus uumer⁹ mundo: um obēderetur **A** Quid si iterum tibi diceretur aut euz occides: aut omnia peccata mundi venient super te.

Boso. Responderem me potius illa omnia peccata velle suscipere: non solum huius mundi que fuerunt z que futura sunt: sed z quecunq; sup hic cogitari possunt q̄ istud solum: quod non solū de occisione eius: sed z de qua libet parus lesione que illum tangeret:

ego libenter audia. uauitātē peccant. sperantē satisfactio. e a dyabulo vt possit. aret. vt facit nō possit. homo satisfactio. ultate vincat dyabolo. vt maiori nō possit. erit qui se sic abstrahat. plus aufere nō possit. tiffaciō vt magis. B Non ē aliquid vniū ut asperius aut dūctius ad honorē dei spē et i qđ mortē. nullatenus magis dare deo quā it ad honorē illi. B ec. A Tale opus ut p̄ctō hominū factū ni possit si velit. B illū plane que sperare q nec ex necessitate omni potēs. nec ex peccator erit: mox p̄bit te qua necessariū. nita cur eū valde similitudinē z consuetudine habere que facit. t. in eius vita et opere ante experimentis vbi ari possint. Quis enim necessariē. quam sapienter ille qui homines creatura mortis et peccatorum et beatitudinis creator: cum hominibus in ipsa conuersatione verbo q̄lit vultere debet p̄beret. Rēplē caritate daret infirmis et propter iniurias aut contumelias aut mortem a se tērent si ipsum decernerent.

respondere me existimo debere. **A** Recte existimas: sed dic mihi cur ita cor tuum iudicat: ut plus horreat unum peccatum in lesione huius hominis quam alia omnia que cogitari possunt: cum omnia quecumque sunt peccata contra illum sint. **B** Quia peccatum quod in persona eius fit incopabile superat omnia illa que extra personam illius cogitari possunt. **A** Quid dicis ad hoc: quod sepe libenter aliquis patitur quasi in sua persona molestias ne maiores patiantur in rebus suis. **B** Quia deus non eget hac pacia cuius peccati omnia subiacent sicut tu supra cuidam me interroganti respondisti. **A** Bene respondes: videmus ergo quod violatiom vite corporalis huius hominis nulla immensitas vel multitudo peccatorum extra personam dei comparari valet. **B** Sapientissimum est. **A** Quatum bonum tibi videtur cuius interemptio tanta mala est. **B** Si omne bonum tanta bonum est: quam mala est eius destructio: plus est bonum incompatibiliter quam sicut sint ea peccata mala que sine exstimatione superat eius interemptio. **A** Tu dicis Logita quod etiam peccata tantum sunt odibilia quantum sunt mala: et vita ista tantum amabilis quantum est bona. Unde sequitur quod vita hec plus est amabilis quam sint peccata odibilia. **B** Non possum hoc non intelligere. **A** Putas ne tantum bonum tanta amabile ne posse sufficere ad soluendum: quod debet per peccatis totius mundi. **B** Imo potest plus quam in infinitum. **A** Uides igitur quod vita hec vincat omnia peccata si illis detur. **B** Aperte. **A** Si ergo dare vitam est mortem accipere: sicut datio huius vite preualet omnibus hominum peccatis: ita et acceptio

Quo deleat mors ea: (mortis, dem etiam peccata eius pimentum. **B. XV.**

La esse de omnibus peccatis que personam dei non tangunt constat. Sed nunc video aliud querendum. Nam si tanta malum est eum occidere: quam bona est vita eius quod potest mors eius superare et de-

lere peccata eorum quod eum occiderunt. Aut si alius cuius eorum peccatum delet quod potest aliorum quam hominum aliquid delere. Credimus enim quod et multi ex illis saluati sunt et innumerabiles alii saluantur. **A** Hanc questionem soluit apostolus quod dixit quod si cognouissent nunc quam deum glorie crucifixissent. Tamen namque differunt scientiam factum peccatum et quod per ignorantiam fit ut malum quod nunquam facere possent per nimietate sua si cognoscere veniale fit quia ignoranter factum est. Desi enim occidere nullus homo nunquam scienter saltim velle possit et ideo quod illum occiderunt ignoranter non in illud infinitum peccatum cui nulla alia comparari possunt peccata pruerunt. Nam si considerauimus eius magnitudinem ad videndum quam bona esset vita illa secundum hoc quod ignoranter factum est: sed quasi scienter fieret quod nec unquam fecit aliquid nec facere potuit. **B** Rationabiliter interemptores christi adueniam peccati sui perungere potuisse monstrasti. **A** Quid iam queris amplius. Ecce iam vides quod rationabilis necessitas ostendit ex hominibus proficiendum esse supernam ciuitatem: nec hoc posse fieri nisi per remissionem peccatorum: quam homo nullus habere potest: nisi per hominem quod idem ipse sit deus atque sua morte homines peccatores deo conciliet. Aperte igitur inuenimus christum quem deum et hominem confitemur et mortuum propter nos: hoc autem absque omnium dubietate cognito: cuncta que ipse dicit certa esse quam deo merito negat: et sapienter esse facta que seculum dubitandum non est: quoniam quis non eorum rationem intelligatur a nobis. **B** Verum est quod dicis. Nec aliquid tenus quod dixit esse verum aut quod fecit rationabiliter esse factum dubito. Sed hoc postulo ut quod quasi non debere aut si posse fieri videtur infidelibus in fide christiana hoc mihi qua ratione fieri debeat aut possit apertius: non ut me in fide confirmes: sed ut confirmatum veritatis ipsi intellectu let. **Qualiter deus de massa (tiffices, peccatrice assumpsit hominem sine peccato et de saluatione ade et eue. XVI.**

Secundus

Cur deus homo

Quia propter sicut eorum que supra dicta sunt ratione aperuisti sicut peto ut eorum que sunt adhuc questi-
 tur ratione ostendas. Primum scilicet qua-
 liter de massa peccatrice et humano gene-
 re quod totum infectum erat peccato hominem sine
 peccato quasi asinum de fermentato deus as-
 sumptus. Nam licet ipsa hominis eiusdem conceptio
 sit mixta et absque carnalis delectationis
 peccato virgo tamen ipsa unde assumptus est in est
 iniquitatibus concepta et in peccatis conce-
 pit eam mater eius: et cum originali peccato na-
 ta est quod et ipsa in adam peccavit in quo om-
 nes peccaverunt. **A** Postquam constat ho-
 minem illum esse deum et peccatorum reconcilia-
 torum dubium non est eum omnino sine peccato esse:
 hoc autem esse non valet nisi absque peccato
 de massa peccatrice sit assumptus. Quia ra-
 tio vero sapientia dei hoc fecit si non pos-
 sumus intelligere non debemus mirari sed
 cum veneratone tollerare aliquid esse in secre-
 tis tate rei quod ignorem. Quippe mira-
 bilius deo restauravit humanam naturam
 quam instauravit. Equiliter enim utrumque deo
 facile est sed homo antequam esset non peccavit ut
 fieri non deberet. Postquam vero factus est
 peccato meruit ut quod et ad quod factus
 erat perderet: quamvis non perdidit omnino
 quod factus erat ut esset quod puniret aut cui
 deo miseret. Neutrū enim horum fieri pos-
 set si in nihilum redactus esset. Tanto ergo mira-
 bilius deo illum restituit quam instituit quod de
 peccatore nec protra meritum fecit. Quatum
 enim est deum et hominem sic in unum conuenire
 ut servata integritate utriusque nature idem
 sit homo qui deus. Quis ergo presumat vel cogi-
 tare quod humanus intellectus valeat pene-
 trare quam sapienter quam mirabiliter tam in-
 scrutabile operatum sit. **B** Assertio: quod
 nullus homo potest in hac vita tamen secretum
 penitus aperire nec peto ut facias: quod
 nullus homo facere potest: sed tamen quantum
 potes. Plus enim persuadebis alioquin in
 hac re rationes latere si aliquid te monstraveris
 videre quam si te nullam in ea rationem

intelligere nihil dicendo probaveris. **A**
 Uideo me ab importunitate tua non pos-
 se liberari. Sed si aliquatenus poteris quod
 postulas ostendere gratias agamus deo
 Si vero non poteris sufficiat ea que su-
 pra probata sunt. **L**um enim constat deum
 hominem fieri oportere dubium non est sa-
 pientiam et potentiam illi non de esse ut homo
 sine peccato fiat. **B** Sic libenter acci-
 pio. **A** Oportuit utique ut illa redemptio
 quam christus fecit prodesset non solum illis
 qui eo tempore fuerunt sed et alijs. Sit
 enim rex aliquis cui totus populus sue
 cuiusdam civitatis sic peccavit excepto
 uno solo qui tamen est de illorum genere
 ut nullus eorum facere possit unde mor-
 tis dampnatorem euadat. Ille autem qui solus
 est innocens tantam apud regem habeat gra-
 tiam ut possit et tantam dilectionem erga
 reos ut velit omnes qui credent suo con-
 filio reconciliare: quodam seruitio ipsi regi
 valde placituro quod facturum est die
 secundum voluntatem regis statuto: et quo-
 niam non omnes possunt qui reconcilian-
 di sunt ad diem illam convenire concedit
 rex propter magnitudinem seruitij illius
 ut quicumque vel ante vel post diem illam con-
 fessi fuerint se velle per illud opus quod
 ea die fiet veniam impetrare: et ad pactum
 constitutum ibi accedere ab omni culpa sint
 absoluti preterita: et si contigerit ut post hanc
 veniam iterum peccet si digne satisfacere et
 corrigi deinceps voluerint per eiusdem
 pacti efficaciam iterum veniam recipiant: sic ta-
 men ut nullus palatium eius ingrediatur
 donec factum sit: unde culpe relaxatur
 Secundum hac similitudinem quoniam non
 potuerunt omnes homines qui salvandi erant
 presentes esse: quando redemptionem illam cri-
 stus fecit: tanta fuit vis in eius morte ut
 etiam in absentes vel loco vel tempore eius pro-
 cedatur effectus. Quod autem non solum
 presentibus prodesse debeat hinc facile cog-
 noscitur: quia non tot presentes eius esse mor-
 ti potuerunt quot ad superne civitatis con-

eorum qui occiderunt...
 quod peccatum delet quod peccatum...
 quod delere. Redimus...
 illis salvan sunt...
 luant. **A** hanc...
 quod dicitur quod si cognovissent...
 sic crucifixissent. **Z**...
 me factum peccatum...
 malum quod nunquam facerem...
 te sua si cognovissent...
 voriter factum...
 s hō nūq̄ faceret...
 h illū occiderūt...
 unū peccatū cui nullū...
 lunt peccatū praeceperunt...
 is et magnum...
 ona esset vita illa...
 factū est: sed quod...
 fecit aliq̄s nec faceret...
 rationabiliter intercepit...
 s peccati sui pangere...
A Quid si...
 ā vides quod...
 it ex hōibus...
 tē nec hoc posse...
 etōiū: quod hō nullus...
 sicut quod idē ipse...
 ies peccatores...
 nuerunt...
 nur et mortui...
 oim dubitatio...
 dicat certa...
 tēter eē facta...
 sicut non...
B Terzū...
 s quod dicit...
 er eē factū...
 uasi non...
 delibus i...
 one fieri...
 me in fide...
 eritatis...
 us de massa...
 ipse hōm...
 one ade...
 X

structionē necessarij sūt: etiā si oēs q̄ ei⁹
dem mortis tpe vbiq̄ erāt ad illā re-
deptōem admitterētur Plures em̄ sunt
demonēs quā de quibus restaurād⁹ est
numerus eorū: ea die viuerēt homines.
Nec credēdū est ex quo fact⁹ est homo
vllū tps fuisse quo mūdus iste cū crea-
turis suis (que facte sūt ad vsus hoīm)
sic vacuus fuisset: vt null⁹ esset in illo ex
hūano genere ad hoc p̄nēs ppter qd
factus est hō. Videt em̄ incōueniēs qd
deus vel vno momēto pmiserit hūanū
gen⁹ ⁊ ea que fecit ppter vsū eorū (de q̄
bus superna ciuitas pficiēda est quasi)
frustra extitisse. Nāz aliquatenus inua-
nū eē viderētur quādiu nō ad hoc p̄t
quod maxie factē esset viderētur subsiste-
re. **B** Lōgruētū ratione ⁊ cui nihil re-
pugnare videt mōstras nullū vnq̄ tē-
p⁹ fuisse: ex quo fact⁹ est hō: absq̄ aliq̄
q̄ ad eā p̄tineret (sine qua fact⁹ eēt vane
oīs hō) recōciliationē qd nō solū cōue-
nire sed etiā necē esse possum⁹ p̄cludere
Si em̄ cōueniēt⁹ ⁊ rationabili⁹ est hoc
qm̄ aliquādo nullū fuisse de quo (inten-
tio dei q̄ hoīem fecit) pficeret nec ē ali-
qd qd huic obuet rāioni: necē ē semp
aliquē ad p̄dictā recōciliatōem p̄tēte
fuisse. Unde adā ⁊ euā ad illā p̄tēte
redēptōem dubitādū nō ē q̄uis hoc au-
toritas diuina apte nō p̄nunciet. **A**
Incredibile quoq̄ videt quādo de⁹ il-
los fecit ⁊ p̄posuit immutabilis facere d
illis oēs hoīes. quos ad celestē ciuitatē
assūpt⁹ erat qd illos duos ab h̄ exclu-
serit p̄posito. **B** Imo illos maxie ad
h̄ fecisse credi debet: vt eēt de illis p̄t
q̄s facti sūt. **A** Bene cōsideras. Mul-
la tñ aīa ante mortē xp̄i paradisu celestē
ingredi potuit sicut supra dixi de regis
palacio. **B** Sic tenem⁹. **A** Virgo
aut illa de qua ille hō assūpt⁹ est de quo
loq̄mur: fuit de illis q̄ ante necitatē ei⁹
p̄ eū mūdati sūt a pctis et in ei⁹ ipa mū-
dicia de illa assūptus est. **B** Placeret

mibi multū qd dicis nisi cū ip̄e debeat a
seip̄o habere mūdiciā a pctō: videt eaz
habere a m̄se ⁊ p̄ se mūd⁹ nō eē sed p̄ il-
lā. **A** Nō ita ē. Sed quomō m̄fis mū-
dicia p̄ quā mūd⁹ est nō fuit nisi ab illo:
ip̄e quoq̄ p̄ se ip̄m et a se mōs fuit. **B**
Bene est de illo: verū adhuc mihi aliud
videt querēdum. Dixim⁹ em̄ supra qd
non necitate moriturus erat ⁊ nūc vide-
mus quia mater eius p̄ eius mortē futu-
rā mūda fuit: q̄ nisi illa fuisset ip̄e de illa
eē nō potuissz. Quō nō necitate mortu⁹
est qui non nisi quia moriturus erat po-
tuit esse. Nā si moriturus nō esset virgo
de qua assumptus est mūda nō fuisset
qm̄ hoc nequaq̄ valuit esse nisi verā ei⁹
mortem credendo nec ille de illa potuit
aliter assumi. Quare si non mortuus ē
ex necitate postq̄ assūptus ē de virgīe:
potuit nō esse assūptus de virgīe postq̄
est assūptus: quod nō est possibile. **A**
Si bene que supradicta sūt p̄siderasses
hāc questionē in illis vt puto solurā in-
tellerisses. **B** Non video quomodo
A Nōne quādo quesiuimus vtrū ille
mentiri potuerit: mōstrauimus in mēti-
endo duas eē ptātes: vnā videlicet vo-
lendi mētiri: alterā mētīēdi ⁊ qm̄ cū mē-
ciēdi ptātem haberet hoc a seip̄o habu-
it vt nō posset velle mētiri idcirco d̄ sua
iusticia qua veritatem seruauit: esse euz
laudādum. **B** Ita ē. **A** Similiter
est in seruando vitā: ptās volendi serua-
re: ⁊ ptās seruandi. Lū aut querit vtrū
idem de⁹ hō potuerit seruare vitā suam
vt nunq̄ moreret dubitādum non est:
quia semp̄ habuit ptātem seruādi: quā-
uis nequiuert velle seruare vt nūq̄ mo-
reretur: ⁊ quomō hoc a seip̄o habuit vt
scilicet velle non posset non necessitate
sed libera potestate animā suam posuit
B Non omnino similes fuerūt in illo
iste potestates mētīēdi scilicet et seruā-
di vitam. Ibi enim sequit quia si vellet
posset mētiri hic aut videtur quia si nō

Tur deus homo

mori vellet: nō magis hoc posset q̄ pos-
 set nō esse quod erat. Nam ad hoc erat
 hō vt moreret̄ ⁊ ppter hui⁹ future mor-
 tis fidē de virgīe potuit assumi sicut su-
 pra dixisti. **A** Quēadmodū putas il-
 lum nō potuisse nō mori aut necessitate
 mortuū esse q̄ nō potuit nō eē q̄s erat:
 ita potes asserere illū non potuisse velle
 nō mori: aut nccitate mori voluisse: qm̄
 quod erat nō esse non potuit. **Nō** enim
 magis ip̄e fact⁹ ē hō ad hoc vt moreret̄
 q̄ vt vellet mori. Quapropt̄ sicut non
 debes dicere quia non potuit velle non
 mori aut nccitate voluit mori sic nō est
 dicēdum q̄ nō potuit nō mori aut nccita-
 tate mortuus ē. **B** Imo qm̄ eidē sub-
 iacēt rationi salicet ⁊ mori ⁊ velle mori
 vtrūq̄ videt̄ in illo nccitate fuisse. **A**
 Quis se sponte voluit hoīem facere vt
 eadē immutabili volūtate moreret̄ ⁊ p
 huius fidē certitudis virgo munda fie-
 ret de qua hō ille assumeret̄. **B** Deus
 filius dei. **A** Nōne mōstratū est supra
 q̄ dei volūtas nulla cogit̄ nccitate sed
 ip̄e se spōtanea sua seruat̄ immutabili-
 tate: quādo dicit̄ aliqd̄ nccitate facere.
B Utere mōstratū ē. Sed videm⁹ ecō-
 tra q̄ q̄s d̄s imutabilis vult: non potest
 nō esse s̄ nccē ē eē. Quia ppter si deus
 voluit vt ille hō moreret̄ nō potuit non
 mori. **A** Ex eo q̄ fili⁹ dei assūpsit ho-
 minē ea volūtate vt moreret̄ p̄bas eun-
 dē hoīez nō potuisse nō mori. **B** Ita i-
 telligo. **A** An nō similiter apperuit ex
 hīs que dicta sūt filiū dei ⁊ assūptū ho-
 minē vnā esse psonā vt idem sit deus ⁊
 hō et filius dei ⁊ virgīs filius. **B** Sic
 est. **A** Idem igit̄ homo sua volūtate
 non potuit non mori ⁊ mortu⁹ est. **B**
 Regare nequeo. **A** Quomō ergo vo-
 luntas dei nulla nccitate facit aliqd̄ sed
 sua ptate: ⁊ volūtas illius fuit volūtas
 dei: nulla nccitate mortuus est: sed sola
 sua ptate. **B** Argumētationibus tuis
 obuiare nequeo: nā nec ppositōes q̄s

p̄mittis nec cōsequētias quas infers vl-
 latenus infirmare valeo. Sed tamen h̄
 mihi semp̄ occurrit quod dixisti quia
 vellet nō mori non magis hoc posset q̄
 nō eē q̄s erat: vere nāq̄ morturus erat
 quia si vero nō fuisset mortuus nō fuisset
 vera fides future mortis ei⁹: per q̄
 et illa virgo de qua nat⁹ est et alij multi
 mūdati sūt a pctō. **Nā** si vera nō fuisset
 nil pdesse potuisset. Quapropt̄ si potu-
 isset nō mori potuit facere nō esse verū
 q̄ verū erat. **A** Quare verū erat an-
 teq̄ moreret̄ quia morturus erat. **B**
 Quomō h̄ ip̄e sponte voluit ⁊ immuta-
 bili volūtate. **A** Si ergo sicut dicis id
 circo nō potuit nō mori quia vere mori-
 turus erat et ideo vere erat mortur⁹ q̄
 h̄ ip̄e sponte ⁊ immutabiliter voluit se-
 quitur illū: nō ab aliud nō potuisse non
 mori nisi quia immutabili volūtate vo-
 luit mori. **B** Ita est. Sed quecūq̄ fu-
 erit causa verū ē tamē q̄ no potuit nō
 mori ⁊ necesse fuit illū mori. **A** Nōnis
 heres in nihilo: ⁊ vt dici solet queris no-
 dū in scirpo. **B** An es oblitus qd̄ ob-
 iccerim excusationib⁹ tuis: in huius di-
 sputatōis n̄se principio: quia videlicet
 q̄s postulabā nō faceres doctis: sed mi-
 hi ⁊ hoc ipsum mecū petētibus. Sustine
 igitur vt pro tarditate ⁊ habitudine
 nostri ingenij querā quatenus mihi ⁊ il-
 lis etiā in puerilibus questionib⁹ sicut i-
 cepisti satisfacias. **A** Jam diximus q̄
 deus in p̄prie dicitur aliquid nō posse:
 aut necessitate facere.

Quod in deo nō sit nccitas vel impossi-
 bilitas ⁊ q̄ sit necessitas cogēs ⁊ necessi-
 tas non cogēs. **Capitulū. XVII.**

Abnis quipp nccitas ⁊ impos-
 sibilitas eius subiacet volūtati.

Illius autē volūtas nulli subdi-
 tur necessitati aut impossibilitati. **N**il em̄
 est necessariū aut impossibile nisi quia
 ip̄e ita vult ip̄m vero aut velle aut nolle
 aliquid propter necessitatē aut impos-

sibilitatem alienū est a veritate. Quare quoniam omnia que vult: et non nisi quod vult facit: sicut nulla necessitas siue impossibilitas precedit eius velle aut nolle: ita nec eius facere aut non facere quousque multa velit immutabiliter et faciat. Et sicut cum deus facit aliquid postquam factus est iam non potest non esse factus: sed semper verum est factum esse: nec tamen recte dicitur impossibile deo esse ut faciat quod preteritum est non esse preteritum. Nil enim ibi operatur necessitas non faciendi aut impossibilitas faciendi sed dei sola voluntas que veritatem semper (quia ipse veritas est) immutabilem sicut est: esse vult: ita si proponit se aliquid immutabiliter facturum quousque quis quod proponit antequam fiat non possit non esse futurum non tamen vlla est in eo faciendi necessitas: aut non faciendi impossibilitas: quia sola operatur in eo voluntas. Quoties namque dicitur deus non posse nulla negatur in eo potestas sed in supabilis signat potentia et fortitudo. Non enim aliud intelligitur nisi quia nulla res potest efficere ut agat ille quod negat posse. Nam visitata est huiusmodi multum locutio ut dicatur res aliqua posse non quod in illa sed quoniam in alia re est potestas et non potest non quoniam in illa sed quia in alia re est potentia. Dicimus namque iste homo potest vinci: pro aliquis potest eum non vincere et ille non potest vinci pro: nullus eum vincere potest. Non enim potestas est posse vinci sed impotentia nec vinci non posse impotentia est sed potestas. Nec dicimus deum necessitate facere aliquid: eo quod in illo sit vlla necessitas sed quoniam est in alio sicut dixi de impotentia quando dicit non posse. Omnis quippe necessitas est aut coactio aut prohibitio: que due necessitates conuertuntur inuicem contrarie sicut necesse et impossibile. Quicquid namque cogitur esse prohibetur non esse: et quod cogitur non esse prohibetur esse: quemadmodum quod necesse est esse: impossibile est non esse

impossibile est esse: et conuersim. Cum autem dicimus aliquid necesse esse aut non esse in deo: non intelligitur quod sit in illo necessitas aut cogens aut prohibens sed significat quod in omnibus alijs rebus est necessitas prohibens eas facere et cogens non facere contra hoc quod de deo dicitur. Nam cum dicimus quod necesse est deum semper verum dicere: et necesse eum nunquam mentiri non dicitur aliud nisi quia tanta est in illo constantia seruandi veritatem ut necesse sit nullam rem facere posse: ut verum non dicat aut ut mentiatur.

Quomodo vita cristi soluat deo pro peccatis hominum et quomodo debuit christus vel non debuit pati. Capitulum XVIII.

Quapropter cum dicimus quia homo ille qui secundum unitatem persone sicut supra dictum est idem ipse est qui filius dei deus non potuit non mori aut velle non mori postquam de virgine natus est non significatur in illo vlla impotentia seruandi aut volendi seruare vitam suam immortalem sed immutabilitas voluntatis eius qualespote fecit ad hoc hominem: ut in eadem voluntate perseverans moreretur et quia nulla res potuit illam voluntatem mutare. Plus enim esset in potentia quam potentia si posset vel lementiri aut fallere aut mutare voluntatem quam prius immutabile esse voluit. Et si quemadmodum supra dixi cum aliquo sponte se proponit aliquid facturum hominum et eadem voluntate postea perficit quod proposuit quousque cogi possit si nolit promissum soluere non tamen dicitur esse necessitate facere quod facit: sed ea qua proposuit libera voluntate. Non enim necessitate aut impotentia fieri vel non fieri dici debet aliquid ubi neque necessitas nec impotentia quicquam operantur sed voluntas: si inquam ita est in homine multo magis necessitas aut impotentia nequam nominande sunt in deo: qui nil nisi quod vult facit et cuius voluntatem null a vis

Cur deus homo

cogere aut prohibere valet. Ad hoc enim valuit in xpo diuersitas naturarum et unitas persone: vt quod opus erat fieri ad hominum restauratorem si humana non posset natura: fateret diuina: et si diuine minime conueniret exhiberet humana: et non alius. sed idem ipse esset qui vtrumque perfecte existens per humanam solueret quod illa debebat et per diuinam posset quod expediebat. Deumque virgo que per fidem munda facta est vt de illa posset assumi nequaquam crediderit illum morturum nisi quod vellet quemadmodum per prophetam qui de illo dixit oblatum est: quia ipse voluit didicerat. Quapropter quoniam vera fuit fides eius necesse erat ita futurum esse sicut credidit. Quod si te iterum perturbat quod dico necesse erat: memente quia veritas fidei virginis non fuit causa vt ille spiritus te moreretur: sed quia hoc futurum erat vera fuit fides. Quod si dicis necesse erat vt voluntate sola moreretur quia vera fuit fides siue prophetia que de hoc precesserat non est aliud quam si dicas necesse fuisse ita futurum esse quoniam sic futurum erat huiusmodi autem necessitas non cogit rem esse: sed esse rei facit necessitatem esse. Est namque necessitas precedens que causa est: vt sit res: et est necessitas sequens quam res facit. Precedens et efficiens necessitas est cum dicitur celum volui quia necesse est vt voluatur: sequens vero et que nil efficit sed sic est cum dico te ex necessitate loqui quia loqueris. Cum enim hoc dico significo nihil facere posse vt dum loqueris non loquaris non quod aliquid te cogat ad loquendum. Ita violentia naturalis conditionis cogit celum volui: te vero nulla necessitas facit loqui. Sed vbi cumque est precedens necessitas: est et sequens non autem vbi sequens ibi statim et precedens. Possumus namque dicere necesse est celum volui quia voluit sed non similiter est verum idcirco te loqui quia necesse est vt loquaris. Ita sequens neces-

fitas currit per omnia tempora hoc modo. Quicquid fuit necesse est fuisse. Quicquid est necesse est esse et necesse est futurum fuisse. Quicquid futurum est necesse est futurum fuisse. Hec est illa necessitas que vt tractat aristoteles de propositionibus singularibus et futuris videtur vtrilibet destruere et omnia esse ex necessitate astruere: hac sequenti et nihil efficiendi necessitate quam vera fuit fides vel prophetia de christo: quia ex voluntate non necessitate morturum erat: necesse fuit vt sic esset: hac homo factus est: hac fecit et passus est. Quicquid fecit et passus est hac voluit quicquid voluit. Ideo enim necessitate fuerunt quia futura erant et futura erant quia fuerunt: et fuerunt quia fuerunt et si vis omnia que fecit et ea que passus est veram scire necessitatem scito omnia ex necessitate fuisse quia ipse voluit. Voluntatem ergo eius nulla precessit necessitas. Quare si non fuerunt nisi quia ipse voluit si non voluisset non fuisset. Sic vtrumque nemo tulit animam eius ab illo sed ipse posuit eam et iterum suscepit eam quia potestate habuit ponendi animam suam et iterum sumendi eam sicut ipse dicit. **B** Satisfecisti mihi illum non posse probari vlla necessitate mortem subisse nec me penitet vt hoc faceres importunum tibi extitisse. **A** Quod scimus vt puto certam rationem quomodo deus assumptus sit sine peccato de massa peccatrice: sed nequaquam negandum estimo aliam esse propter istam quam diximus: excepto hoc quod diximus deus facere potest quod hominis ratio comprehendere non potest. Verum quoniam et ista mihi videtur posse sufficere: et si aliam nunc inquirere vellem necesse esset inuestigare quid sit originale peccatum et quod a primis parentibus in vniuersum genus humanum propter illum de quo agimus hominem diffundatur: et incidere in quasdam alias questiones que suum postulant tractatum: ea qua diximus ratione contenti que de incepto restat opere persequamur. **B** Et vis sed eo eo pacto

Liber secundus

vt tu aliquādo auxiliante deo illam aliam rationem q̄ nūc inquirere vitas q̄si debitum exoluas. **A** Quoniā volūtatē hanc scio me gerere quod petis nō denego sed quia de futuris incertus sū promittere non audeo sed dei dispositiōni cōmitto. Sed dic nūc qd̄ tibi de q̄stione q̄ in principio proposuisti p̄pter q̄ alie multe se ingesserūt p̄soluēdū videatur. **B** Sūma questionis fuit cur deus hō factus sit vt per mortē suā saluaret hominē cum h̄ aliomō potuisse facere videretur. Ad quod tumultis et necessarijs rationibus respondens ostendisti restauratō i hūane nature nō debuisse remanere nec potuisse fieri nisi solueret homo qd̄ pro peccato deo debebat: quod debitū tm̄ erat vt illud cū non deberet soluere nisi homo: non posset nisi deus: ita vt idem esset homo qui deus. Unde necesse erat vt de⁹ assumeret hominem in vnitatē persone: quatenus in natura soluere debebat: et non poterat in persona esset qui posset. Deinde quia de virgine et a p̄sona filij dei esset assumendus homo ille qui de⁹ esset: et quomō sine peccato de massa peccatrice assumi potuerit monstrasti. Vitam autē hui⁹ hominis tam sublimem tam preciosā apertissime probasti vt sufficere possit ad soluēdū q̄ pro peccatis toti⁹ mūdi debetur et plus in infinitū. Restat ergo nūc ostendere quomō illa soluatnr deo pro peccatis hominum.

Quanta ratione de morte eius sequitur humana saluatio. **Lap. XIX.**

I propter iusticiam se permittit occidi nonne ad honores dei vitam suā dedit. **B** Si possū intelligere quod non dubito q̄uis non videā quō rationabiliter hoc fecerit cū et iusticiam indeclinabiliter et vitā suā eternaliter seruare potuerit: fatebor illū tale quid sponte dedisse deo ad honore illius: cui quicquid deus non est cōpa-

ri non potest: et quod pro oībus hominū oīm debitis recōpensari potest. **A** An non intelligis quia cū iniurias et cōtumelias et mortē crucis cū latronib⁹ sibi sicut supra dixim⁹ p̄pter iusticiā (q̄ obediēter seruabat) illatas benigna paciētia sustinuit exemplū dedit hominibus quīs propter nulla incōmoda que sentire possunt a iusticia q̄ deo debent declinent qd̄ minie dedisset si scdm̄ potentiam suā mortem pro tali causa illam declinasset. **B** Videtur q̄ nulla h̄ exemplum necessitate dederit quoniā multante aduentum eius et iohannes baptista post aduentum ante mortem eius fortiter mortem pro veritate sustinētes illud sufficienter dedisse noscūtur. **A** Nullus vnq̄ moriendo homo p̄ter illum deo dedit quod aliquando necessitate perditurus non erat: aut soluit qd̄ nō debebat. Ille vero spōte patri obtulit quod nulla necessitate vnq̄ amissurus erat et soluit pro peccatorib⁹ quod pro se non debebat. Quapropt̄ ille magis dedit exemplū vt vnusquisq̄ quod aliquādo incūctāter amissurus est p̄ se ipso reddere deo cū ratio postular: non dubitet: quia cū nullatenus aut p̄ se indigeret aut cogere p̄ alijs quib⁹ nil nisi penam debebat tam p̄ciosā vitam ymo seipm̄ tantam scilicet personā: tanta volūtate dedit. **B** Adultū p̄p̄q̄s desiderio meo sed sustine vt quadā q̄rā qd̄ q̄uis fauū forsitan putes querere: non tamē promptū mihi est quid respondeā si a me querat̄. Dicis quia q̄nto mortu⁹ est dedit quod non debebat. Sed nemo negabit illū meli⁹ fecisse q̄nto illud ad exemplū taliter dedit et magis h̄ placē deo q̄ si nō h̄ fecisset: aut dicet eū nō debuisse facere quod meli⁹ esse et quod magis placere deo cognouit. Quomō ergo asseremus eū nō debuisse deo quod fecit: id est quod meli⁹ eē et magis placere deo cognouit: presertim

Cur deus homo

cū creatura debeat deo totū quod est z quod scit z quod potest. **A** Quis creatura nil habeat a se quādo tamē illi deus concedit aliquid licite facere z nō facere dat illi ita suū esse vtrumq; vt licet alterum sit melius neutrum tamen exigatur determinate sed siue faciat quod meli⁹ est siue alterū: debere facere dicat quod facit: z si facit qđ melius ē: p̄miuz habeat: quia sponte dat quod suuz est. **N**am cū virginitas melior sit coniugio neutrū tamē ab hoīe determinate exigif sed z qui cōiugio vti z qui virginitatez seruare mauult: quod facit: debere facere dicit. **N**emo em̄ virginitatē siue coniugiū dicit eligi nō debere: sed dicimus quia mauult homo anteq; aliquid horum statuat: hoc debet facere z si virginitatem seruat p̄ spontaneo munere qđ offert deo p̄miū expectat. **L**ū ergo creaturam dicit deo debere qđ melius scit et potest si intelligis ex debito et nō sub audis si deus iubet: non est semper vey. **S**iquidem vt dixi non debet hō virginitatē ex debito sed si mauult debet vti cōiugio. **Q** si te mouet verbū quod est debere: nec potes illō itelligere sine aliquo debito: scito quia sicut cōtingit posse z necessitatē aliquādo dici nō q; sunt in rebus vbi dicuntur sed qm̄ sūt in alio. **I**ta z debere. **Q**uipe cū dicim⁹ debere pauperes a diuitibus elemosinā accipere: nō est aliud q; diuites debere pauperibus elemosinā impēdere: hoc nāq; debitū non est exigēduz a paupere: sed a diuite. **D**eus quoq; dicit oībus debere p̄esse: nō q; ille in hoc aliquomō sit debitor: sed quoniam oīa debent illi s̄b eē: z debere facere qđ vult: quō qđ vult debet esse. **I**ta quādo vult aliqua creatura facere quod suū est: facere: z nō facere dicitur debere facere: quia qđ ipsa vult debet esse. **D**omin⁹ itaq; ihes⁹ cuz mortem sicut diximus sustinere voluit qm̄ suum erat z pati z non pati: debuit

facere quod fecit: quia quod voluit fieri debuit: z non debuit facere q; nō ex debito. **N**empe qm̄ ipse idē est deus z homo secūdu humanā ex qua fuit homo: sic accepit a diuina natura que alia ē ab hūana eē suū quicqđ habebat: vt nil deberet dare nisi quod volebat secūdu p̄sonam vero sic a seipō habebat qđ habebat: z sic p̄fecte sibi sufficiens erat: vt nec alij quicq; retribuere deberet: nec vt sibi retribuere dare indigeret. **B** Ap̄te vt video q; nulla ratione seipm̄ mortu ex debito sicut ratio mea videbat mōstrare dedit ad honorem dei z tamē facere debuit qđ fecit. **A** lhonor: vtiq; ille tot⁹ est trinitatis: quare qm̄ idē ipse ē deus filius dei: ad honore suum seipm̄ sibi sicut patri z spiritui sancto obtulit id est hūanitatē suā diuinitati sue que vna eadē trium p̄sonarū est. **U**t tamē in eadem ip̄a veritate manētes apertius loquimur: quod volumus: dicam⁹ sicut vs⁹ habet quia filius spōte seipm̄ patri obtulit: hoc nūq; modo aptissime dicit: q; in persona totus de⁹ cui secūdu hoīem se obtulit intelligif: et p̄ nomē patris et filij immēsa quedā in cordib⁹ audiētuz (cū patrē filius hoc mō postulare p̄ nobis dicit) pietas sentif. **B** hoc libentissime accipio. **A** Intueamur nūc p̄ ut possum⁹ q̄ta mihi ratione sequat̄ humana saluatio. **B** Ad h̄ tēdit cor: meum. **N**ā q; quis hoc mihi videat itelligere ip̄az tū ratiōis cōtensionē a te volo aut dire. **A** Quātū aut sit qđ fili⁹ sponte dedit nō est op⁹ exponere: **B** Sufficenter patet. **A** Eū aut qui tātū donū spōte dat deo: sine retributōe debere eē nō iudicabis. **B** Imo necesse esse vido vt pater filio retribuatur alioquin aut iniust⁹ eē videre si nollet: aut impotēs si nō posset q̄ aliena sū a deo. **A** Qui retribuit alicui: aut dat qđ ille nō habet aut dimittit qđ ab illo potest exigi. **P**rius aut q; tantā rem fili⁹ faceret oīa que

patris erāt sua erāt: nec vnq̄ debuit q̄d illi dimitti possit. **Q**uid ergo retribuēt nullius rei egēti aut cui nō ē quod dari aut dimitti possit. **B** Ex vna pte vi/ deo retribuēdi necessitatē z ex altera im/ possibilitatē qz z necesse est deū reddere quod debet: z nō est q̄d reddat. **A** Si tanta z tā debita merces nec illi nec alij redditur. **I**nuanū filius tātā rem fecit/ se videbit. **B** hoc nephas ē estima/ re. **A** Necesse ē ergo vt alicui alij red/ dat quia illi nō potest. **B** Inuitabi/ liter seq̄tur. **A** Si voluerit fili⁹ quod sibi debet alteri dare poterit: nec pater iure illū phibere aut illi cui dabit nega/ re. **B** Imo z iustū z necessariū intel/ ligo vt cui voluerit dare fili⁹ a p̄e red/ datur qz et filio quod suū ē dare licet et pater quod debet nō nisi alij reddere p̄t. **A** Quib⁹ cōueniētius fructū z retribu/ tōem sue mortis attribuet q̄ illis p̄p̄ q̄s saluādos (sic ratio veritatis nos do/ cuit) z hoīez se fecit: z q̄b⁹ vt dixim⁹ mo/ riēdo exēplū moriēdi p̄pter iustitiā de/ dit: frustra quidē imitatores ei⁹ erūt: si meriti ei⁹ participes nō erūt. Aut q̄s iu/ sti⁹ faciet heredes debiti q̄ ip̄e non eget ex habūdātia sue plenitudis q̄ parētes suos z fr̄es quos aspiciat tot z tātis: debi/ tis obligatos: egestate tabescere in p̄sū do miserū: p̄: vt eis dimittat q̄d p̄ pec/ catis debēt z def quo p̄pter pctā carēt. **B** Nil rationabilius nil dulci⁹ nil deſi/ derabilius mōs audire p̄t. Ego em̄ tātā fiducia ex hoc cōcipio vt iaz dicere non possim q̄to gaudio exultet cor meū. **U** detur em̄ m. hi q̄ nullū hoīem reiciat de/ us a se sub hoc noīe accedētē. **A** Ita ē si accedit sicut oportet. **Q**uēadmoduz aut̄ sit ad tāte gratie participatōem ac/ cedēdū et quō sub illa viuēdū nos vbi/ q̄ sacra scriptura docet q̄ sup solidā ve/ ritatē: q̄ adiunāte dō aliq̄tenus p̄speri/ m⁹ velut sup firmū fundamētū fūdāta est. **B** Vere q̄cqd sup fūdāmētū hoc

edificat sup firmā petrā fūdāta. **A** Pu/ to me aliquātulū iā tue satisfecisse q̄stio/ ni q̄uis hoc melior me facere pleni⁹ pos/ sit z maior: es atq̄ plures q̄ meū morta/ le igenū cōphēdere valeat hui⁹ rei sint rōes. **P**alā etiā ē qz de⁹ vt hoc faceret q̄d dixim⁹ nullaten⁹ indigebat: sed ita veritas imutabil⁹ exigebat: licet em̄ hoc q̄d hō ille fecit de⁹ dicatur fecisse p̄pter vnitatē p̄sone: de⁹ tñ nō egebat vt d̄ ce/ lo descēderet ad vincēdū dyabolū: ne/ q̄ vt p̄ iustitiā ageret cōtra illū ad libe/ rādū hoīez: sed ab hoīe d̄s exigebat vt dyabolū vicēt: z q̄ p̄ pctm̄ dō offēderat iustitiā satisfacēt. **S**i q̄dē dyabolo nec de⁹ aliqd̄ debebat: nisi penā nec hō nisi vicē vt ab illo vicē illū reuiceret: sed q̄c q̄d ab illo exigebat h̄ dō debebat si dy/ **Q** maḡ z q̄ iusta sit mīa dei (abolo. **M**isericordiā dō dei q̄ tibi (XX. **m** p̄ire videbat cū iusticia dei z pec/ catū hoīs p̄siderabā⁹ ita magnā tāq̄ cōcor: dē iuuenim⁹ iustitie: vt nec ma/ ior: nec iustior cogitari possit. **M**ēpe q̄d misericordi⁹ intelligi valet: q̄stū pctōi/ to: mētis eternis deputato: z vnde sere/ dimat nō habēt de⁹ p̄f̄ dicit accipe vni/ genitū meū: z da p̄ te p̄p̄ fili⁹: tolle me z redite te. **Q**z si em̄ hoc dicūt q̄ndo nos ad xp̄ianā fidē vocant z trahūt. **Q**uid etiā iusti⁹ q̄ vt ille cui dat̄ p̄ciū mai⁹ oī debito: si debito dat̄ affectu dimittat oē **Q** impossibile sit dyabolū (debitū reconciliari. **C**apitulū: XXI.

D yaboli vero recōciliatōem d̄ q̄ q̄siuisti impossibile intelliges si diligēter hūanā cōsideres. **S**ic em̄ hō nō potuit recōciliari nisi p̄ hoīez deū: q̄ mori posset p̄ cui⁹ iustitiā dō resti/ tueret: q̄d p̄ pctm̄ hoīs p̄diderat: ita an/ gelū dāpnati nō possūt saluari nisi p̄ an/ gelū dñi: q̄ mori possit: z q̄ p̄ iustitiā suā deo reparet q̄d alio:ū pctā abstulerūt: z sicut hō p̄ aliū hoīem q̄ nō eiusdē gene/ ris q̄uis eiusdē eēt nature nō debuit re

Secunda

De incarnatione verbi

leuari: ita nullus angelus pro alio saluari debuit: et quous omnes sunt eiusdem nature quam non sunt eiusdem generis sicut homines. Non enim sic sunt omnes angeli de uno angelo quem admodum omnes homines de uno homine. Hoc quod remouet eorum restauratorem: quod sicut ceciderunt nullo alio suadente ut caderent ita nullo alio adiuuante resurgere debent quod est illi impossibile: aliter enim indignitates que habituri erant non possunt restitui quam sine alieno auxilio propter suam que acceperunt stultitiam in veritate: si non peccassent. Quapropter si quis opinatur saluatoris nostri redemptorem visum ad illos aliquando debere extendi: rationabiliter conuincitur quod irrationabiliter decipitur. Quod non dico quasi precium mortis eius omnibus hominibus et angelorum partibus sua magnitudine si pualeat: sed quam perditorum angelorum releuato immutabili ratione repugnat. **R**ationabilia et quod nihil contradicere possit quod dicitur omnia mihi videntur et per vniuersum questionis que propositum solutores: quod quid in nouo veterisque testamento continetur probatum intelligo.

Qui hijs que dicta sunt veritas veteris et noui testamenti probata sit .XXII.

Um enim sic probes deum fieri hominem ex necessitate ut etiam si remoueantur pauca que sunt in scripturis posuisti ut quod de tribus personis dei: et de aduocato tetigisti: non solum iudeis sed etiam pagans sola ratione satisfacias: et idem ipse deus homo: nouum condatur testamentum et veteri approbet sic ipsum veracem esse necesse est profiteri: ita nil quod in illis continetur verum esse potest aliquis diffiteri. **A** Si quod diximus quod corrigendum sit si renouo correctores si rationabiliter sit. Si autem testimonio veritatis roboratur quod nos rationabiliter iuuisse existimamus: deo si nobis attribue debemus: quod est benedictus in secula Amen.

ExPLICIT SECVS LIBER. Anselmi episcopi cur Prefato Scti Anselmi catu (de homine arien. Episcopi ordinis scti benedicti in libro de fide que alias de incarnatione verbi per se repimus **C**lauius pro apostolos scti (pnotatum pres et doctores nostri multum tot et

tanta de fidei nostre ratione dicat ad confutandum infidelitatem et fragilitatem duritiam infidelium: et ad pacendum eos qui in corde fide mundato eiusdem fidei ratione (que post eius certitudinem debent esurire) delectantur ut nec nostris nec futuris temporibus vllum illi parum iueritatis comparatione sperem: nullum tamen reprehendum arbitro: si fide stabiliter in rationis eius indagare se voluerit exercere: nam et illi qui breues dies homines sunt: non omnia que possent si diuini vixissent dicere potuerunt: et veritatis ratione tam ampla tamque profunda est ut a mortalibus nequam exhauriri: et dominus in ecclesia sua cum que se esse vult que ad consummatorem seculi permittit gratie sue dona non desunt imitari. **E**t ut alia tantam quam sacra pagina nos adiuuantes indagare rationes imitatur ubi dicit nisi credideritis non intelligetis apte mouet intentionem ad intellectu extendendum docet que ad illum debeamus proficere. Denique quam iter fidei et spiritus intellectum quem in hac vita capimus esse medium intelligo: quanto aliquid ad illum proficit: tanto eius propinquare speciei (ad que omnes angelorum) existio: hac igitur ego consideratione in sum homo puenimus scientie confortatur ad eorum que credimus rationem intendam que signa gratie mihi dare dignatur aliquando canoro assurgere: et cum aliquid que pro si videbam reperio id alijs libenter aperio quatenus quod secure tenere debeas alio discam iudicio Quapropter mihi pro et domine christianis omnibus cum reuerentia amare: et cum amore reuerentia papa vrbane: que dei prouidentia in sua ecclesia summum constituit pontificem: quam nulli recte possit: vere scitatis presertim conspectui subditum opusculum: ut eius auctoritate que ibi suscipienda sunt approbetur: et que corrigenda sunt emendentur.

Incipit tituli libri Anselmi de incarnatione verbi.

Humilis subiectio et cur hunc librum facere attemptauerit. **C**apitulum I.

Quod sacre fidei questionibus quas disputamus aut rimamur: non quilibet dialectici sed in scripturis sacris experti suscipere humiliter debent. **C**apitulum II.

sup firmam petram fidei
liquantuli tunc iustitiam
hoc melius me facere
io: es atq; plures q; m
si copredere valeat
alā enā ē q; de vtroq;
n? nullaten? indigebit
imutabil? expogantur
e fecit de? dicatur
sione: de? si nō egre
leret ad vincēdu? vobis
stina agret cōtra illū
ies: sed ab hoie ēe
vicē: et q; p pccatū
tūfacēt. Si qdē vobis
debebat: mī pccatū
illo vici? illū reuocet
exigebat hō do debeat
et q; iusta sit mīa de
fencordia xō dei q; tū
evidebat cū iustitia
ū hoī? p dēndū
de iuenim? iustitia
ior cogitari possit
l? intelligi valeat
ternis deputat
abēn de? p dicit
et da pte ppe
si em hoc dicit
de vocant et trā
vt ille cui daf
bito daf affectu
libile sit dyabolū
Capitulum
voli vero recedat
isti impossibile
eter hūanā cōsid
drut recedat
posset p cur
pccatū hoīs p dēndū
nō possit saluari
ton possit: et q; p
p alio: p pccatū
i hoīem q; nō
de ēē nature nō